

PŘEHLED JUDIKATURY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Rozsudky velkého senátu výběr Svazek I (1999–2000)

Sestavili

EVA HUBÁLKOVÁ

JÁN ŠIKUTA

JUDIKATURA

PŘEHLED JUDIKATURY
EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Rozsudky velkého senátu
Svazek I

PŘEHLED JUDIKATURY

EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Rozsudky velkého senátu výběr

Svazek I (1999–2000)

sestavili
Eva Hubálková
Ján Šikuta

JUDIKATURA

Vzor citace: Hubálková, E., Šikuta, J.: Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Rozsudky velkého senátu, výběr. Svazek I (1999–2000). Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 224

Rozsudky byly zpracovány s užitím překladů RNDr. Bruno Jungwierta, Ph.D.

© Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010

ISBN: 978-80-7357-591-5

Všechny naše publikace si můžete objednat na adrese:

Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 6, 130 00 Praha 3

tel.: 246 040 400, fax: 246 040 401, e-mail: obchod@wkr.cz, www.wkr.cz

PŘEHLED JUDIKATURY
Evropského soudu pro lidská práva
Rozsudky velkého senátu
výběr
Svazek I (1999–2000)

Předmluva	7	24. Věc Tanrikulu proti Turecku	68
I. Rozsudky velkého senátu		25. Věc Çakıcı proti Turecku	71
v roce 1999	9	26. Věc Bottazzi proti Itálii, A. P. proti Itálii, Di Mauro proti Itálii, A. L. M. proti Itálii, Ferrari proti Itálii	74
1. Věc Fressoz a Roire proti Francii	9	27. Věc Immobiliare Saffi proti Itálii	76
2. Věc García Ruiz proti Španělsku	11	28. Věc Selmouni proti Francii	79
3. Věc Van Geyselghem proti Belgii	13	29. Věc Douiyeb proti Holandsku	84
4. Věc Janowski proti Poľsku	15	30. Věc Civet proti Francii	86
5. Věc Matthews proti Spojenému království	17	31. Věc Dalban proti Rumunsku	88
6. Věc Laino proti Taliansku	19	32. Věc Öztürk proti Turecku	91
7. Věc Waite a Kennedy proti Nemecku, Beer a Regan proti Nemecku	21	33. Věc Humen proti Poľsku	95
8. Věc Cable a ostatní proti Spojenému království	23	34. Věc Escoubet proti Belgii	97
9. Věc Hood proti Spojenému království	25	35. Věc Zielinski, Pradal, Gonzalez a další proti Francii	100
10. Věc Larkos proti Cypru	27	36. Věc Brumărescu proti Rumunsku	104
11. Věc Buscarini a ostatní proti San Marínu	29	37. Věc Wille proti Lichtenštajnsku	107
12. Věc Papachelas proti Řecku	31	38. Věc Nilsen a Johnsen proti Nórsku	110
13. Věc Iatridis proti Řecku	34	39. Věc Hashman a Harrup proti Spojenému království	113
14. Věc Musiał proti Poľsku	36	40. Věc Pellegrin proti Francii	115
15. Věc Nikolova proti Bulharsku	38	41. Věc Strana slobody a demokracie (ÖZDEP) proti Turecku	117
16. Věc Pélissier a Sassi proti Francii	40	42. Věc T. proti Spojenému království, V. proti Spojenému království	119
17. Věc Chassagnou a další proti Francii	42	II. Rozsudky velkého senátu	
18. Věc Aquilina proti Malte	47	v roce 2000	123
19. Věc T. W. proti Malte	49	43. Věc Beyeler proti Itálii	123
20. Věc Bladet Tromsø a Stensaas proti Nórsku	51	44. Věc Caballero proti Spojenému království	126
21. Věc Rekvényi proti Maďarsku	54	45. Věc Amann proti Švajčiarsku	128
22. Věc Oğur proti Turecku	57	46. Věc Rowe a Davis proti Spojenému království, Fitt proti Spojenému království, Jasper proti Spojenému království	132
23. Věc Ceylan proti Turecku, Arslan proti Turecku, Gerger proti Turecku, Polat proti Turecku, Karataş proti Turecku, Erdoğan a Ince proti Turecku, Başkaya a Okçuoğlu proti Turecku, Okçuoğlu proti Turecku, Sürek a Özdemir proti Turecku, Sürek proti Turecku (č. 1), Sürek proti Turecku (č. 2), Sürek proti Turecku (č. 3), Sürek proti Turecku (č. 4)	60	47. Věc Athanassoglou a ostatní proti Švajčiarsku	134
		48. Věc Labita proti Itálii	136
		49. Věc Thlimmenos proti Řecku	148
		50. Věc Comingersoll proti Portugalsku	152
		51. Věc Rotaru proti Rumunsku	155
		52. Věc Frydlender proti Francii	162

53.	Věc Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii	164	60.	Věc Hasan a Chaush proti Bulharsku	194
54.	Vec İlhan proti Turecku	168	61.	Vec Kudla proti Polsku	197
55.	Vec Salman proti Turecku	173	62.	Vec bývalý král Grécka a ostatní proti Grécku	200
56.	Vec Elsholz proti Nemecku	177		Přehled uveřejněných rozsudků podle článků Úmluvy	205
57.	Věc Scozzari a Giunta proti Itálii	180		Věcný rejstřík.....	211
58.	Věc Maaouia proti Francii	188			
59.	Věc Mennitto proti Itálii	191			

Předmluva

Přijetím Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod a zřízením Evropského soudu pro lidská práva v padesátých letech XX. století začala zcela nová éra mezinárodního práva. První soudci Evropského soudu pro lidská práva, zvolení v roce 1959, stáli před obrovským úkolem, jak definovat, zpřesnit a aplikovat garance, které Úmluva stanoví. O tom, že se tyto ambice jim i jejich pokračovatelům podařilo naplnit, svědčí skutečnost, že se v průběhu své existence stal Evropský soud pro lidská práva vyhledávanou záštitou pro ty, kteří se cítí být jednáním ze strany státu poškozeni.

Stojí za to si připomenout, že v dřívějších dobách znala Evropa a celý svět pouze takové mezinárodní právo, které jako účastníky právních vztahů uznávalo svrchované státy, neomezené a nikým nekontrolované, jež si osobovaly právo jednat se svými občany i s cizinci v podstatě jako s pouhými předměty, jejichž právní postavení a lidská práva byla určována výhradně národní legislativou.

S koncem druhé světové války se však poprvé v dějinách lidstva zrodila myšlenka, že se jednotlivci mohou ohradit proti jednání vnitrostátních orgánů před mezinárodní institucí a dosáhnout vydání závazného a vykonatelného soudního rozhodnutí.

V roce 2009 dovršil Evropský soud pro lidská práva padesát let své existence. Jako první mezinárodní soudní instituce v oblasti ochrany lidských práv se stal nejvyšším a jediným vykladatelem Úmluvy o lidských právech a základních svobodách, která je v České republice přímo závaznou právní normou.

Dnes je již běžné, že advokáti, státní zástupci a soudci, včetně soudců Ústavního soudu, odkazují ve svých návrzích nebo rozhodnutích na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Tato judikatura jako souhrn precedentů má v současné době své těžiště právě v rozsudcích velkého senátu Soudu. Kompetence dané články 30 a 43 Úmluvy činí z velkého senátu v oblasti lidských práv skutečně onu „poslední instanci“ v hierarchii evropských soudních institucí.

Dílo mého slovenského kolegy JUDr. Jána Šikuty, Ph.D. a české právničky Kanceláře Soudu JUDr. Evy Hubálkové, Ph.D. zpřístupňuje české a slovenské právnické i laické veřejnosti ucelený přehled judikatury velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva. V historii české a slovenské právnické literatury jde o událost mimořádného významu. Ve Svazku I autoři zaznamenávají činnost velkého senátu v letech 1999 a 2000, kdy Soud začínal působit jako soud zasedající permanentně. To vše vcelku stručně, oproštěně od méně podstatných částí rozsudků, ale zcela věrně. Jde o výběr stěžejních rozhodnutí, který soustřeďuje všechny jejich základní prvky a tak umožňuje seznámení s jejich podstatou a významem. Výběr neobsahuje komentáře ani kritickou analýzu těchto rozsudků. Význam publikace však proto není menší, naopak se může stát vítanou pomůckou těch, kdo upřednostňují rychlou orientaci v předmětné problematice.

Při této příležitosti bych rád zdůraznil pro všechny, kdo si toho dosud nejsou vědomi, že Úmluva a její dodatkové protokoly spolu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva tvoří nedělitelný celek, který je platným pramenem práva i pro území České republiky. S radostí proto vítám toto dílo a blahopřeji autorům k jeho realizaci. Věřím, že budeme všichni s netrpělivostí očekávat další svazky, které zahrnou judikaturu velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva až do současnosti.

Štrasburk, říjen 2010

*JUDr. Karel Jungwiert
soudce Evropského soudu pro lidská práva*

Užité zkratky:

- Dohovor – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Komise – Evropská komise pro lidská práva
- Protokol – Protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod
- Soud – Evropský soud pro lidská práva
- Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- velký senát – velký senát Evropského soudu pro lidská práva

Uveřejněné texty obsahují podstatné údaje o rozsudcích. Úplná znění rozsudků jsou publikována v anglické a/nebo francouzské verzi ve Sbírce rozsudků a rozhodnutí Soudu (RECUEIL DES ARRÊTS ET DECISIONS – REPORTS OF JUDGMENTS AND DECISIONS), nakladatelství CARL HEYMANNS VERLAG KG, KÖLN, SRN, a rovněž na internetové adrese Evropského soudu pro lidská práva: <http://www.echr.coe.int>

I. ROZSUDKY VELKÉHO SENÁTU V ROCE 1999

1. Věc Fressoz a Roire proti Francii

Číslo stížnosti: 29183/95

Datum rozsudku: 21. ledna 1999

Dotčený článek Úmluvy: čl. 10 (svoboda projevu)

Anotace: odsouzení novinářů za zveřejnění výňatků z daňového příznání prezidenta soukromé společnosti a jejího výkonného ředitele

Klíčová slova: příčinná souvislost, povinnosti a odpovědnost, vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy, svoboda rozšiřovat informace, zásah, míra posuzovací volnosti, nezbytný v demokratické společnosti, stanovený zákonem, zabránění úniku důvěrných informací, proporcionalita, ochrana pověsti jiných, ochrana práv a svobod jiných

I. Skutkový stav

Stěžovateli jsou dva francouzští občané, kteří v inkriminované době bydleli v Paříži.

V září 1989 v rámci sociálního konfliktu v továrně Peugeot poté, co byly odmítnuty vedením továrny mzdové požadavky zaměstnanců, otiskl satirický týdeník *Le Canard enchainé* článek podepsaný druhým stěžovatelem, který mj. uváděl, že podle posledních tří daňových příznání, jejichž kopie byly anonymně zaslány redakci, vydělává J. Calvet, předseda představenstva a ředitel továrny, 185 312 francouzských franků měsíčně, když jeho plat v letech 1986–1988 vzrostl o 45,9 %. Článek doprovázela reprodukce kopií daňových příznání v části obsahující celkový zdanitelný příjem.

J. Calvet v říjnu 1989 podal trestní oznámení proti neznámému pachateli a v lednu 1992 byli stěžovatelé obžalováni z přechovávání informací o příjmech pana Calveta, podléhajících daňovému tajemství a získaných spácháním trestného činu porušení služebního tajemství úředníkem finančního úřadu, a z přechovávání fotokopií kradených daňových příznání. Pařížský trestní soud v červnu 1992 zprostil oba obžalované viny, avšak odvolací soud v březnu 1993 rozsudek zrušil a uznal je vinnými z přechovávání fotokopií daňových příznání získaných porušením služebního tajemství úředníkem finančního úřadu. Stěžovatelé byli odsouzeni k pokutám 10 000 francouzských franků. Oba se proti rozsudku obrátili ke Kasačnímu soudu, který však jejich kasační stížnost odmítl.

II. Námitky

Stěžovatelé před Soudem tvrdili, že jejich odsouzení bylo zásahem do jejich práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy.

III. Právní posouzení

Soud nejprve odmítl předběžnou námitku vlády o nevyčerpání právních prostředků nápravy ve smyslu článku 35 odst. 1 Úmluvy.

V meritu věci pak judikoval, že odsouzení stěžovatelů bylo zásahem do jejich práva na svobodu projevu ve smyslu článku 10 Úmluvy, který je v rozporu s tímto ustanovením s výjimkou případů, kdy takové omezení stanoví zákon, sleduje jeden nebo více legitimních cílů vyjmenovaných v druhém odstavci článku 10 a pro dosažení takových cílů je nezbytný v demokratické společnosti.

Účastníci řízení nerozporovali, že zásah vycházel z ustanovení tehdejšího trestního zákona a zákona o daňových řízeních a že jeho cílem byla ochrana pověsti nebo práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací. Soud tedy posuzoval, zda byl zásah pro dosažení těchto cílů nezbytný v demokratické společnosti. Poté, co připomněl základní principy vyplývající z jeho judikatury ve vztahu k článku 10 Úmluvy, nepřijal tezi vlády, že inkriminovaná informace nevyvolávala otázku veřejného zájmu, neboť k jejímu zveřejnění došlo v rámci sociálního konfliktu v jedné z nejvýznamnějších francouzských automobilek, o kterém se v tisku široce psalo. Článek dokazoval, že řediteli podniku v dané době výrazně rostla mzda, zatímco zaměstnancům byl růst mzdy odmítán. Cílem článku tak nebylo poškodit pověst J. Calveta, ale přispět k širší diskusi o aktuální otázce, která zajímala veřejnost.

Soud musel rozhodnout, zda cíl zachování daňového tajemství, sám o sobě legitimní, byl relevantním a dostatečným ospravedlněním daného zásahu. I když odsouzení stěžovatelů bylo založeno výlučně na otištění dokumentů držených daňovým úřadem a považovaných za získané porušením služebního tajemství, dotýkalo se nevyhnutelně zveřejnění informací. Otázkou však bylo, zda zájem uchovávat jako tajné informace, jejichž obsah byl již dříve zveřejněn, mohl přetrvávat. Jak uvedla vláda, francouzská právní úprava daňového řízení umožňuje daňovým poplatníkům nahlédnout do seznamu daňových poplatníků v jejich obci a seznámit se s výší jejich příjmů i daní. I když publikování daňových příznání v tisku bylo v projednávaném případě zakázáno, informace, které daňová příznání obsahovala, již tajné nebyly, neboť byly zpřístupněny velkému počtu osob, které je mohly sdělit dalším osobám. Mimoto jsou příjmy ředitelů velkých podniků pravidelně zveřejňovány ve finančních časopisech. Ochrana informací jako důvěrných proto podle Soudu nepředstavovala převažující imperativ veřejného zájmu. Jestliže tedy informace o výši příjmů J. Calveta nepodléhaly utajení a jejich šíření bylo dovoleno, odsouzení stěžovatelů pouze za to, že otiskli jejich nosič, nebylo podle názoru Soudu z pohledu článku 10 Úmluvy ospravedlněno. Nebylo pochyb o dobré víře stěžovatelů. Soud dospěl k závěru, že jejich odsouzení nebylo přiměřeným prostředkem k dosažení legitimních cílů, a to vzhledem k zájmu demokratické společnosti zajistit a udržovat svobodu tisku.

Výrok rozsudku: Článek 10 Úmluvy byl porušen (jednomyslně).

IV. Spravedlivé zadostiučinění

Soud nařídil žalovanému státu, aby stěžovatelům vyplatil 10 000 francouzských franků za majetkovou újmu a 60 000 francouzských franků za jejich soudní výlohy.

2. Věc García Ruiz proti Španělsku

Číslo stížnosti: 30544/96

Datum rozsudku: 21. ledna 1999

Dotčený článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1 (právo na spravedlivý proces)

Anotace: spravedlivé řízení před odvolacím soudem, opomenutí soudu vypořádat se s námitkami stěžovatele

Klíčová slova: občanskoprávní řízení, spravedlivé projednání

I. Skutkový stav

Stěžovatelem je španělský občan, pan Faustino Francisco García Ruiz, žijící v Madridu. Je formálně zapsán jako advokát u Advokátní komory v Madridu.

Podle svých slov byl v roce 1985 zmocněn panem M., aby pro něj provedl některé úkony mimo soudní řízení týkající se zejména finančních závazků vázoucích na pozemku, který byl zabaven v rámci exekučního řízení. Od roku 1986 na svém klientovi neúspěšně požadoval zaplacení své konzultantské a technické pomoci. Advokátní komora odhadla na žádost stěžovatele výši jeho honoráře na tři miliony peset. V září 1989 podal stěžovatel na pana M. žalobu u soudu prvního stupně v Madridu, který ji však v květnu 1993 zamítl. Své rozhodnutí opíral soud o výpověď pana M., který popřel, že by kdy stěžovatele zmocnil k provedení daných úkonů; soud došel k závěru, že stěžovatel poskytnutí služeb neprokázal. Stěžovatel se odvolal k zemskému soudu (*Audiencia Provincial*) v Madridu, který jeho odvolání zamítl. V části rozsudku, týkající se skutkové podstaty, soud uvedl, že „přijímá a považuje za reprodukováný ve svém vlastním rozhodnutí výklad skutkové podstaty figurující v napadeném rozsudku“. V části týkající se právního posouzení věci zemský soud potvrdil názor soudu prvního stupně, že stěžovatel neprokázal, že by jednal jako právní zástupce, „ačkoli mohl provést některá opatření mimo řízení“. Stěžovatel se obrátil na Ústavní soud s tvrzením, že zemský soud porušil jeho právo na spravedlivé řízení, když se v rozsudku nevypořádal s jeho námitkami. Ústavní soud stížnost zamítl s tím, že tento případ nespadá do jeho jurisdikce.

II. Námitky

Před Soudem stěžovatel namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, zaručené článkem 6 odst. 1 Úmluvy, a to tím, že rozsudek zemského soudu neodpověděl na jeho argumenty.

III. Právní posouzení

Soud nejprve připomněl, že podle jeho ustálené judikatury soudní rozhodnutí musejí v dostatečné míře uvádět důvody, na nichž jsou založena, aby bylo zřejmé, že věc byla řádně projednána. Rozsah této povinnosti se může měnit podle povahy rozhodnutí a musí být posuzován ve světle okolností každého případu. Ačkoli článek 6 odst. 1 Úmluvy

vnitrostátní soudy zavazuje, aby svá rozhodnutí odůvodňovaly, nelze tento závazek chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument. Odvolací soud se tak při zamítnutí odvolání může v zásadě omezit na převzetí odůvodnění soudu nižšího stupně.

Podle článku 19 Úmluvy je úlohou Soudu zajistit plnění závazků přijatých smluvními stranami v Úmluvě a nepřísluší mu, aby se zabýval omyly v posouzení skutkového stavu a právními omyly, jichž se údajně dopustil vnitrostátní soud, kromě případů, kdy (a v jaké míře) tyto omyly mohly vést k porušení práv a svobod chráněných Úmluvou. Navíc, i když článek 6 odst. 1 zaručuje právo na spravedlivý proces, neupravuje přípustnost důkazů nebo jejich posouzení; to je tudíž v první řadě věcí vnitrostátního práva a vnitrostátních soudů.

V projednávaném případě Soud došel k názoru, že se stěžovateli dostalo práva na kontradiktorní řízení, v němž mohl předložit důkazy, které považoval za relevantní pro svou věc. Zamítavé rozhodnutí vydané soudem prvního stupně bylo podrobně odůvodněno jak v části týkající se skutkové podstaty, tak v části týkající se právního posouzení. Pokud šlo o odvolací rozsudek, *Audiencia Provincial* v něm prohlásil, že přijímá výklad skutkové podstaty a právního odůvodnění soudu prvního stupně v rozsahu, v jakém nejsou v rozporu s jeho vlastním odůvodněním. Podle názoru Soudu tak stěžovatel nemohl argumentovat, že odvolací soud svůj rozsudek dostatečně neodůvodnil, přestože by bylo rozsáhlejší odůvodnění žádoucí. Soud judikoval, že řízení bylo jako celek spravedlivé ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy.

Výrok rozsudku: Článek 6 odst. 1 Úmluvy nebyl porušen (jednomyslně).

3. Věc Van Geysseghem proti Belgii

Číslo stížnosti: 26103/95

Datum rozsudku: 21. ledna 1999

Dotčený článek Úmluvy: 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) (právo na spravedlivý proces)

Anotace: odmítnutí odvolacího soudu ustanovit stěžovatelce obhájce

Klíčová slova: trestní řízení, obhajoba za pomoci obhájce, spravedlivé projednání, práva obhajoby

I. Skutkový stav

Stěžovatelka je belgická občanka, paní N. Van Geysseghem.

Od roku 1987 byla trestně stíhána na svobodě pro opakovaný dovoz omamných látek z Brazílie. V prosinci 1992 ji trestní soud odsoudil k trestu odnětí svobody v délce čtyř let a k pokutě 180 000 belgických franků. Učinil tak ve stěžovatelčině nepřítomnosti, neboť ta se k líčení nedostavila, i když byla řádně předvolána. Trestní soud též nařídil stěžovatelčino okamžité zatčení, jelikož existovalo důvodné podezření, že se pokusí výkonu trestu vyhnout. Stěžovatelka v dubnu 1993 podala proti rozsudku protest a požádala o nové hlavní líčení, k němuž se dostavila. Soud ji uložil tříletý trest odnětí svobody a pokutu ve výši 60 000 belgických franků. Zároveň rozhodl, že není nutné její okamžité zatčení. Stěžovatelka i státní zástupce se proti rozsudku odvolali. Přestože byla stěžovatelka řádně předvolána, na zasedání odvolacího soudu se nedostavila, ani nebyla zastoupena obhájcem. Odvolací soud tedy rozhodl v její nepřítomnosti, když napadený rozsudek ve všech bodech potvrdil a nařídil stěžovatelčino okamžité zatčení. Stěžovatelka podala proti tomuto rozsudku protest, na jehož základě bylo nařízeno nové veřejné zasedání. K němu se stěžovatelka osobně nedostavila, ale dostavil se její obhájce, který s odvoláním na zákon o trestním vyšetřování uvedl, že má v úmyslu svou klientku zastupovat, a žádal zastavení trestního stíhání z důvodu promlčení. Odvolací soud se rozhodl obhájce nevyšlechnout. Ve svém rozsudku prohlásil protest za neplatný s tím, že se stěžovatelka k zasedání nedostavila. Ta podala kasační stížnost, v níž uvedla, že rozhodnutí odvolacího soudu nepovolit přednesení návrhu jejím obhájcem porušilo její právo na obhajobu, jakož i zákon o trestním vyšetřování, který stanoví, že obviněný se může nechat zastoupit obhájcem „pokud se jednání týká pouze námitky nebo vedlejší otázky nesouvisející s meritem věci“. Kasační soud její stížnost zamítl s tím, že návrh na promlčení není ani námitkou, ani otázkou nesouvisející s meritem věci.

II. Námitky

Stěžovatelka namítala, že došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu tím, že jí nebylo pro její nepřítomnost umožněno dát se zastupovat v odvolacím řízení.

III. Právní posouzení

Soud nejprve uvedl, že požadavky třetího odstavce článku 6 Úmluvy představují konkrétní aspekty práva na spravedlivý proces ve smyslu prvního odstavce tohoto ustanovení, a proto posoudil věc z pohledu obou textů.

Připomněl, že ve věci *Poitrinol proti Francii* (rozsudek z 23. listopadu 1993) judikoval, že přítomnost obžalovaného při jednání soudu je velmi důležitá z důvodu jeho práva být vyslechnut a nutnosti kontrolovat přesnost jeho tvrzení a konfrontovat je s výpovědí poškozeného, jehož zájmy je namíste chránit, stejně jako zájmy svědků. V rozsudcích *Lala a Pelladoah proti Nizozemí* (rozsudky z 22. září 1994) Soud upřesnil, že je „pro spravedlivost trestního systému velmi důležité, aby byl obžalovaný obhajován odpovídajícím způsobem jak v první instanci, tak *a fortiori* v odvolacím řízení, když proti rozhodnutím v odvolacím řízení nelze podat protest“. Tento zájem převažuje, a proto skutečnost, že se řádně předvolaný obžalovaný k jednání – byť bez omluvy – nedostaví, nemůže ospravedlnit, aby byl zbaven práva na pomoc obhájce. Vnitrostátním soudům přísluší, aby zajistily spravedlivý charakter řízení a bděly nad tím, aby obhájce, který je přítomen proto, aby hájil svého klienta v jeho nepřítomnosti, k tomu dostal příležitost.

Soud nesouhlasil s tvrzením belgické vlády, že pro odůvodnění rozsudků *Lala a Pelladoah* bylo rozhodující, že odsouzený nemohl podat proti rozsudku odvolacího soudu protest. Právo každého obžalovaného být účinně obhajován obhájcem patří k základním prvkům spravedlivého procesu. Obžalovaný ho neztrácí jen proto, že není přítomen jednání. I když zákonodárce musí disponovat prostředky, které odrazují od neodůvodněné neúčasti na řízení, nemůže takovou neúčast trestat výjimkou z práva na pomoc obhájce. Podle názoru Soudu může být legitimní požadavek přítomnosti obžalovaných zajištěn jinými prostředky.

Zásady vyslovené v rozsudcích *Lala a Pelladoah* se zjevně na projednávaný případ aplikovaly. Ačkoli stěžovatelka měla několik příležitostí hájit se, odvolací soud měl dát i v její nepřítomnosti příležitost jejímu obhájci, který se na zasedání dostavil, a to tím spíše, že chtěl vznést námitku promlčení trestního stíhání. I když odvolací soud byl z úřední moci povinen otázku promlčení přezkoumat, bylo třeba mít též na paměti, že obhájce nepostradatelným způsobem přispívá k řešení sporu a jeho role je důvodná tam, kde je třeba vykonávat právo na obhajobu. Z rozsudku odvolacího soudu navíc nebylo zřejmé, že by se odvolací soud otázkou promlčení zabýval.

Výrok rozsudku: Článek 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy byl porušen (16 hlasů proti 1).

IV. Spravedlivé zadostiučinění

Soud nemohl spekulovat o tom, jaké by bylo rozhodnutí odvolacího soudu, kdyby byla stěžovatelka obhajována svým obhájcem. Nenašel také žádnou příčinnou souvislost mezi konstatovaným porušením Úmluvy a stěžovatelčinými nároky na náhradu škody. Pokud šlo o náhradu morální újmy, Soud měl za to, že bude dostatečně kompenzována konstatováním porušení článku 6 Úmluvy. Odmítl též žádost stěžovatelky, aby se stát zavázal k nevykonání trestu vyneseného odvolacím soudem. Konečně přisoudil stěžovatelce náhradu vynaložených nákladů ve výši 300 000 belgických franků.

4. Vec Janowski proti Poľsku

Číslo sťažnosti: 25716/94

Dátum rozsudku: 21. januára 1999

Dotknutý článok Dohovoru: čl. 10 (sloboda prejavu)

Anotácia: odsúdenie sťažovateľa za urážku mestských strážnikov

Kľúčové slová: sloboda prejavu, zásah, miera voľnej úvahy, nevyhnutný v demokratickej spoločnosti, predchádzanie nepokojom, proporcionalita

I. Skutkový stav

Sťažovateľ, pán Józef Janowski, je poľským občanom. Je novinárom.

Dňa 2. septembra 1992 spozoroval dvoch mestských strážnikov, ktorí prikazovali pouličným predavačom, aby opustili námestie v meste Zdunska Wola. Strážnici povedali pouličným predavačom, aby si presťahovali svoje stánky k blízkeму trhovisku. Sťažovateľ zakročil a strážnikom vyčítal, že ich konanie nebolo právne podložené a porušovalo normy garantujúce slobodu podnikania. Dňa 29. apríla 1993 okresný súd v meste Zdunska Wola uznal sťažovateľa vinným z urážky mestských strážnikov. Odsúdili ho na osem mesiacov väzenia s odkladom na dva roky a na zaplatenie pokuty vo výške 1 500 000 starých zlotých. Sťažovateľovi tiež nariadili zaplatiť charitatívnym organizáciám 400 000 starých zlotých a 346 000 starých zlotých za súdne trovy. Proti tomuto rozsudku sa sťažovateľ odvolal. Dňa 29. septembra 1993 Krajský súd v meste Sieradz zrušil časť rozsudku, ktorý sťažovateľovi ukladal trest odňatia slobody, a príkaz na zaplatenie 400 000 starých zlotých charitatívnym organizáciám. Krajský súd potvrdil pokutu vo výške 1 500 000 starých zlotých, ale znížil súdne trovy na 150 000 starých zlotých. Bol toho názoru, že aj keď sa v rozsudku súdu nespomínali urážlivé slová, ktoré sťažovateľ použil, napriek tomu boli v súdnom spise dostatočné dôkazy na to, aby dospel k záveru, že sťažovateľ v skutočnosti urazil strážnikov tým, že ich nazval „blbcami“ a „hlupákmi“ (*cwoki a glupki*).

II. Námietky

Sťažovateľ tvrdil, že jeho odsúdenie porušilo článok 10 Dohovoru.

III. Právne posúdenie

Súd vychádzal z toho, že uznanie sťažovateľa za vinného predstavovalo zásah do výkonu jeho práv na slobodu prejavu a že bolo „ustanovené zákonom“ a malo v úmysle sledovať legitímny cieľ na zabránenie neporiadku. K tomu, aby bol zásah v súlade s článkom 10 ods. 2 Dohovoru, musel byť podľa konštantnej judikatúry Súdu nevyhnutný v demokratickej spoločnosti, predovšetkým teda musel predstavovať primeranú odpoveď na „naliehavú spoločenskú potrebu“. Súd poznamenal, že sťažovateľa uznali za vinného za urážku mestských strážnikov, ktorej sa dopustil tým, že ich počas incidentu, ktorý sa stal na námestí a ktorý vznikol na základe konania strážnikov trvajúcich na tom, že pouliční

predavači obchodujúci na námestí sa majú presťahovať na iné miesto, nazval „blbcami“ a „hlupákmi“. Sťažovateľove poznámky preto netvorili súčasť otvorenej diskusie o záležitostiach verejného záujmu a netýkali sa otázky slobody tlače. Sťažovateľ vystupoval pri tejto príležitosti jednoznačne ako súkromná osoba a nie ako novinár. Súd nepresvedčilo sťažovateľovo tvrdenie, že jeho uznanie za vinného bolo mienené v širšom zmysle ako pokus zo strany orgánov zaviesť znovu cenzúru a že malo odradiť občanov od vyjadrovania kritiky v budúcnosti. Hranice prijateľnej kritiky mohli byť pri určitých okolnostiach širšie, pokiaľ ide o štátnych zamestnancov vykonávajúcich svoje právomoci, ako vo vzťahu k súkromným osobám. Avšak nemožno povedať, že štátni zamestnanci sa vedome sami vystavujú podrobnej kontrole každého ich slova alebo skutku v tom rozsahu ako politici, a preto by sa nemalo s nimi zaobchádzať na rovnakej úrovni ako s politikmi, keď príde ku kritike ich konania. Štátni zamestnanci musia požívať dôveru verejnosti, ak chcú byť úspešní pri plnení svojich úloh, a z tohto dôvodu je potrebné chrániť ich pred ofenzívnymi verbálnymi útokmi, keď sú v službe. Súd uznal, že sa sťažovateľ uchýlil k použitiu urážlivého jazyka v rámci ohnivej diskusie vyvolanej úprimným záujmom o blahobyt občanov. Tento jazyk bol namierený proti príslušníkom vykonávajúcim zákon, ktorí boli vyškolení, ako na to reagovať. Avšak sťažovateľ urazil strážnikov pred skupinou okolostojacich osôb na verejnom mieste, zakiaľ čo si títo plnili svoje povinnosti. Konanie strážnikov ho neoprávňovalo siahnuť k ofenzívnym a urážlivým verbálnym útokom. Súd bol presvedčený, že dôvody, ktoré uviedli vnútroštátne orgány, boli pre účely odseku 2 článku 10 „relevantné a dostatočné“ a že zásah do sťažovateľovej slobody prejavu bol primeraný legitímnemu cieľu, ktorý sledoval. Poznamenal tiež, že sťažovateľov trest sa na základe odvolania podstatne znížil. V krátkosti, nemožno povedať, že vnútroštátne orgány prekročili rozsah voľnej úvahy, ktorý mali pri posudzovaní nevyhnutnosti napadnutého opatrenia k dispozícii.

Výrok rozsudku: Článok 10 Dohovoru nebol porušený (12 hlasmi k 5).

5. Vec Matthews proti Spojenému kráľovstvu

Číslo sťažnosti: č. 24833/94

Dátum rozsudku: 18. februára 1999

Dotknuté články Dohovoru: čl. 14 (zákaz diskriminácie) a čl. 3 Protokolu č. 1 (právo na slobodné voľby)

Anotácia: vylúčenie Gibraltáru z volieb do Európskeho parlamentu, nemožnosť zúčastniť sa volieb zo strany sťažovateľky

Kľúčové slová: voľba zákonodarného zboru, slobodné vyjadrenie názorov ľudu, jurisdikcia štátov, miestne potreby, miera voľnej úvahy, proporционаlita, zodpovednosť štátov, územná pôsobnosť (všeobecne), hlasovanie

I. Skutkový stav

Sťažovateľka, pani Denise Matthews, britská občianka, býva v Gibraltári.

V apríli 1994 požiadala, aby ju zaregistrovali ako voliča pre voľby do Európskeho parlamentu, ale príslušný úrad jej oznámil, že podľa aktu o priamych voľbách vydaného v rámci Európskeho spoločenstva bolo volebné právo pre voľby do Európskeho parlamentu obmedzené na územie Spojeného kráľovstva a Gibraltár nebol zaradený medzi územia, na ktoré sa vzťahujú tieto voľby.

II. Námietky

Sťažovateľka tvrdila, že tým, že sa nemohla zúčastniť volieb do Európskeho parlamentu v Gibraltári, došlo k porušeniu jej práva podľa článku 3 Protokolu č. 1 zúčastniť sa na voľbách pri výbere zákonodarného zboru. Tvrdila tiež, že bola v rozpore s článkom 14 Dohovoru diskriminovaná z dôvodu, že bola oprávnená voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu kdekoľvek v Európskej únii, kde žila, s výnimkou Gibraltáru.

III. Právne posúdenie

Súd vychádzal z toho, že článok 3 Protokolu č. 1 sa vzťahoval na Gibraltár. Súd najskôr zvažoval, či Spojené kráľovstvo môže niesť zodpovednosť za neprípustnosť volieb do Európskeho parlamentu na území Gibraltáru. Poznamenal, že predpisy Európskeho spoločenstva ako také nebolo možné napadnúť pred Súdom, pretože Európske spoločenstvo nebolo zmluvným štátom Dohovoru. Avšak napriek prevodu kompetencií na Európske spoločenstvo zmluvné štáty zostali zodpovedné za zabezpečenie toho, aby boli práva Dohovoru zaručené. Zmluvné štáty boli podľa Dohovoru a jeho protokolov zodpovedné za dôsledky medzinárodných zmlúv, ktoré uzavreli neskoršie, pokiaľ ide o použiteľnosť záruk Dohovoru. Okrem toho právne predpisy vychádzajúce z legislatívneho procesu Európskeho spoločenstva sa dotýkali obyvateľstva Gibraltáru takým istým spôsobom, ako legislatíva, ktorá sa stala súčasťou vnútroštátneho právneho poriadku výlučne cestou parlamentného zhromaždenia Gibraltáru. Neexistoval teda žiaden dôvod, prečo by sa od

Spojeného kráľovstva nemalo vyžadovať, aby zabezpečilo práva ustanovené v článku 3 Protokolu č. 1 v súvislosti s európskou legislatívou. Z toho vyplýva, že Spojené kráľovstvo bolo zodpovedné za zabezpečenie práv zaručených článkom 3 Protokolu č. 1 bez ohľadu na to, či boli voľby čisto vnútroštátne alebo európske. Súd pritom zvažoval, či sa článok 3 Protokolu č. 1 vzťahoval na taký orgán, akým bol Európsky parlament, a či mal tento orgán v Gibraltári charakteristické znaky „zákonodarného zboru“. Súd podotkol, že slovné vyjadrenie „zákonodarný zbor“ v článku 3 nevyhnutne neznamená národný parlament a že voľby do Európskeho parlamentu nemožno vylúčiť z rozsahu článku 3 iba z dôvodu, že sa jednalo skôr o nadnárodný, ako o čisto vnútroštátny zákonodarný orgán. Súd preskúmal právomoci Európskeho parlamentu v kontexte Európskeho spoločenstva a dospel k záveru, že Európsky parlament bol dostatočne zapojený do osobitných legislatívnych procesov vedúcich k prijatiu legislatívy určitého druhu, ako aj do všeobecnej demokratickej kontroly nad aktivitami Európskej komisie, aby bol časťou zákonodarného zboru Gibraltáru pre účely článku 3 Protokolu č. 1. Súd si nakoniec položil otázku, či bolo nekonanie volieb do Európskeho parlamentu v Gibraltári zlučiteľné s článkom 3. Zdôraznil, že výber volebného systému, pri ktorom bolo zabezpečené slobodné vyjadrenie názorov ľudu pri voľbe zákonodarného zboru, bol záležitosťou, pri ktorej štáty požívali široký priestor na voľnú úvahu. Avšak v prípade, ktorý mu bol predložený, sa sťažovateľke odoprela akákoľvek možnosť vyjadriť svoj názor pri voľbe členov Európskeho parlamentu, napriek skutočnosti, že, ako Súd zistil, legislatíva, ktorá bola vydaná Európskym spoločenstvom, predstavovala časť legislatívy v Gibraltári a sťažovateľky sa priamo dotýkala. Najzákladnejšia podstata sťažovateľkinho práva voliť zákonodarný zbor, tak ako je zaručené podľa článku 3 Protokolu č. 1, sa tým poprela.

Výrok rozsudku: Článok 3 Protokolu č. 1 Dohovoru bol porušený (15 hlasmi k 2). Súd rozhodol, že nie je nutné sťažnosť preskúmať podľa článku 14 Dohovoru.

IV. Spravodlivé zadosťučinenie

Súd prisúdil sťažovateľke 45 000 libier šterlingov ako náhradu za trovy konania. Žiadosť sťažovateľky o priznanie spravodlivého zadosťučinenia zamietol.

6. Vec Laino proti Taliansku

Číslo sťažnosti: 33158/96

Dátum rozsudku: 18. februára 1999

Dotknuté články Dohovoru: čl. 6 ods. 1 (právo na spravodlivé súdne konanie) a čl. 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života)

Anotácia: dĺžka občianskoprávneho súdneho konania

Kľúčové slová: občianskoprávne konanie, primeraná lehota

I. Skutkový stav

Sťažovateľ, pán Michele Laino, je talianskym občanom.

Dňa 15. marca 1990 podal žiadosť na Okresný súd v Neapoli o súdnu rozluku od svojej manželky, pani R. Požiadal tiež súd, aby rozhodol o usporiadaní starostlivosti o deti a o používaní domu, v ktorom rodina žila. Dňa 22. marca 1990 príslušný sudca vytýčil pojednávanie na 12. júla 1990, na ktorom mal byť dosiahnutý zmier. Po zistení, že tento pokus zlyhal, sudca dočasne zveril starostlivosť o deti, narodené v roku 1984 a v roku 1988, a používanie domu pani R., sťažovateľovi povolil styk s deťmi dvakrát týždenne a nariadil mu platiť pani R. výživné. Po šiestich pojednávaniach, z ktorých boli tri odročené na žiadosť sťažovateľa s tým, že sa pokúša dosiahnuť s manželkou mimosúdneho zmieru, sudca zodpovedný za prípravu veci pre súdne pojednávanie nariadil 15. decembra 1994 na základe žiadosti manželky sťažovateľa, že súdny spis sa má poslať na Okresný súd v meste Nola, ktorý bol teraz miestne príslušný na rozhodnutie vo veci. Tento súd nariadil pojednávanie až na 8. máj 1997. V tento deň však súd z vlastného podnetu pojednávanie odročil na 10. júla 1997, pretože sudca nebol prítomný. Procesné strany uplatnili svoje požiadavky 13. novembra 1997 a pojednávanie pred príslušným oddelením súdu sa konalo 8. mája 1998. V rozsudku z 27. mája 1998, text ktorého sa v tento deň uložil do spisovne, súd vyhlásil pár za súdne odlúčený, potvrdil dočasné opatrenie týkajúce sa starostlivosti o deti a používania rodinného domu a zvýšil výživné. Ani jedna zo strán sa neodvolala.

II. Námitky

Sťažovateľ namietal, že bolo porušené jeho právo na rozhodnutie veci v primeranej lehote podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru, a že dĺžka konania tiež porušila jeho právo na rešpektovanie jeho rodinného života tak, ako je zaručené v článku 8 Dohovoru.

III. Právne posúdenie

Podľa judikatúry Súdu sa musí primeraná dĺžka súdneho konania posúdiť najmä vo svetle zložitosti prípadu a správania sa sťažovateľa a príslušných orgánov. V prípadoch, ktoré sa týkajú osobného stavu, sa musí zobrať do úvahy tiež to, čo je v hre pre sťažovateľa, a osobitná pozornosť sa vyžaduje vzhľadom na možné následky, ktoré môže mať

neprimeraná dĺžka konania najmä na užívanie práva na rešpektovanie rodinného života. Súd si všimol jedno obdobie omeškania súvisiaceho s pokusom o mimosúdne riešenie sporu zo strany sťažovateľa, ktoré sa nemôže pripísať žalovanému štátu, a konštatoval, že prípad nebol obzvlášť zložitý. Pokiaľ ide o konanie orgánov, ktoré sa prípadom zaoberali, Súd uvážil, berúc na zreteľ to, čo bolo v hre pre sťažovateľa, t. j. súdna rozluka a rozhodnutie o usporiadaní starostlivosti o deti a o právach na styk s nimi, že vnútroštátne súdy nekonali s osobitnou starostlivosťou, ktorú v takomto prípade vyžaduje článok 6 ods. 1 Dohovoru. Rôzne obdobia nečinnosti, ktoré sú pripísateľné štátu, najmä obdobie od 25. novembra 1993 do 15. decembra 1994 a od posledne uvedeného dátumu do 10. júla 1997, zapríčinili, že požiadavka „primeraného času“ nebola splnená. Berúc do úvahy aj celkové trvanie konania, Súd dospel k záveru, že sťažovateľov prípad sa neprejednal v primeranej časovej lehote.

Výrok rozsudku: Článok 6 ods. 1 Dohovoru bol porušený (jednomyseľne).

Súd zároveň rozhodol, že nie je potrebné zaoberať sa sťažnosťou z pohľadu článku 8 Dohovoru (15 hlasmi k 2).

IV. Spravidlivé zadost'učinenie

Súd prisúdil sťažovateľovi 25 000 000 talianskych lír ako náhradu za morálnu ujmu a 16 305 440 talianskych lír v súvislosti s náhradou trov konania.

7. Vec Waite a Kennedy proti Nemecku, Beer a Regan proti Nemecku

Číslo sťažnosti: 26083/94, 28934/95

Dátum rozsudkov: 18. februára 1999

Dotknutý článok Dohovoru: čl. 6 ods. 1 (právo na spravodlivé súdne konanie)

Anotácia: prístup k súdu v kontexte imunity medzinárodnej organizácie

Kľúčové slová: občianskoprávne konanie, miera voľnej úvahy, proporcionalita

I. Skutkový stav

Pán Philip Regan, pán Richard Waite a pán Terry Kennedy sú britskými občanmi a pán Karlheinz Beer je nemeckým občanom.

Všetci sťažovatelia boli zamestnaní v zahraničných spoločnostiach a boli daný do služieb Európskej vesmírnej agentúry (*The European Space Agency* – ESA), aby vykonávali službu v Európskom vesmírnom operačnom centre v Darmstadte. Keď sa ich zmluvy neobnovili, začali proti ESA konanie na pracovnom súde v Darmstadte a tvrdili, že podľa ustanovení nemeckého zákona o dočasnom prenechaní zamestnancov inému zamestnávateľovi nadobudli postavenie zamestnanca ESA. ESA sa v tomto konaní opierala o svoju imunitu z jurisdikcie podľa článku XV. ods. 2 Dohovoru o ESA a jeho prílohy č. 1. Pracovný súd vyhlásil žaloby sťažovateľov za neprijateľné a bol toho názoru, že ESA sa právoplatne opiera o svoju imunitu z jurisdikcie. Ustanovenie § 20 ods. 2 zákona o súdoch ustanovuje, že osoby majú imunitu z jurisdikcie podľa pravidiel všeobecného medzinárodného práva, alebo podľa medzinárodných dohôd, alebo podľa iných právnych pravidiel. V prípade pána Waita a pána Kennedyho Odvolací pracovný súd vo Franfurte nad Mainom a Federálny pracovný súd potvrdili, že imunita z jurisdikcie bola prekážkou súdneho konania. Federálny ústavný súd odmietol prijať ich odvolanie na rozhodnutie.

II. Námietky

Pred Súdom sťažovatelia tvrdili, že vnútroštátny súd spravodlivo neprejednal otázku, či podľa ustanovení nemeckého zákona o dočasnom prenechaní zamestnancov inému zamestnávateľovi existoval medzi nimi a ESA zmluvný vzťah. Tvrdili, že bol porušený článok 6 ods. 1 Dohovoru.

III. Právne posúdenie

Súd znovu zdôraznil princíp, že článok 6 ods. 1 Dohovoru zabezpečuje každému právo, aby každú záležitosť, ktorá sa týka občianskych práv a záväzkov, prejednal súd alebo tribunál. Takto interpretovaný článok zahŕňa „právo na súd“, v ktorom právo na prístup na súd, to znamená právo začať konanie na súde v občianskoprávných veciach, je iba jedným z jeho aspektov (*Golder proti Spojenému kráľovstvu*, rozsudok z 21. februára 1975).

Súd poznamenal, že podané žaloby sťažovateľov boli vyhlásené za neprijateľné a že konanie pred nemeckými pracovnými súdmi sa koncentrovalo na otázku, či sa ESA môže alebo nemôže právoplatne opierať o imunitu z jurisdikcie. Súd bol toho názoru, že dôvody, ktoré uviedli nemecké pracovné súdy na uplatnenie imunity ESA z jurisdikcie, nemožno pokladať za svojvoľné. Ďalej skúmal, či bol prístup na súd, ktorý bol ohraničený predbežnou otázkou týkajúcou sa predovšetkým imunity ESA, vo svetle princípov ustanovených vo svojej judikatúre (*Fayed proti Spojenému kráľovstvu*, rozsudok z 21. septembra 1994), dostatočný na zabezpečenie „práva na súd“ pre sťažovateľov, najmä či potreba takéhoto obmedzeného prístupu sledovala legitímny cieľ, a či existoval primeraný vzťah proporcionality medzi prostriedkami, ktoré sa použili, a cieľom, ktorý sa mal dosiahnuť. Podľa Súdu pravidlo imunity z jurisdikcie, ktoré nemecké súdy použili na ESA, malo legitímny cieľ. Z tohto hľadiska Súd poznamenal, že priznanie privilégii a imunit medzinárodným organizáciám bolo základným prostriedkom pre zabezpečenie riadneho fungovania takýchto organizácií, ktoré majú byť nezávislé od jednostranného zasahovania zo strany jednotlivých vlád. Obrátiac pozornosť na otázku primeranosti Súd uvážil, že tam, kde štáty vytvorili medzinárodné organizácie pre účely sledovania alebo posilnenia ich spolupráce v určitých oblastiach činností a kde zverili týmto organizáciám určité právomoci a priznali im imunitu, môžu existovať implikácie, pokiaľ ide o ochranu základných práv. Bolo by nezlučiteľné s účelom a cieľom Dohovoru, ak by boli zmluvné štáty týmto oslobodené od ich zodpovednosti podľa Dohovoru, pokiaľ ide o oblasť aktivít, na ktoré sa vzťahuje takéto právo. Pre Súd bolo materiálным faktorom pri rozhodovaní o tom, či bolo udelenie imunity ESA z nemeckej jurisdikcie prípustné, to, či boli sťažovateľom dostupné primerané alternatívne prostriedky na účinnú ochranu ich práv podľa Dohovoru. Názorom Súdu bolo, že nakoľko sťažovatelia si nárokovali existenciu zamestnaneckého vzťahu s ESA, mohli sa a mali sa obrátiť o pomoc na Odvolaciu komisiu ESA, ktorá je „nezávislá od agentúry“, má právomoc „na prejednanie sporov, ktoré sa týkajú akéhokoľvek explicitného alebo implicitného rozhodnutia prijatého agentúrou, a ktoré vznikli medzi ňou a členmi jej personálu“ (nariadenie 33.1 Pravidiel ESA týkajúcich sa jej personálu). Súd zobral ďalej do úvahy možnosť, ktorú mali dočasní zamestnanci, aby požiadali o náhradu ujmy firmy, ktoré ich zamestnávali a ktoré ich dali do služieb Európskej vesmírnej agentúry. Súd dospel k záveru, že test proporcionality nemohol byť aplikovaný spôsobom, ktorý by medzinárodnú organizáciu prinútil vystaviť sa vnútroštátnemu súdному sporu v súvislosti s podmienkami zamestnávania, ktoré sú ustanovené vo vnútroštátnych pracovnoprávných predpisoch. Takýto výklad článku 6 ods. 1 Dohovoru by zmaril riadne fungovanie medzinárodných organizácií a bol by v protiklade so súčasným trendom rozširovania a posilňovania medzinárodnej spolupráce. Na základe všetkých týchto okolností Súd rozhodol, že priznaním imunity ESA z jurisdikcie nemecké súdy neprekročili rozsah ich voľnej úvahy.

Výrok rozsudku: Článok 6 ods. 1 Dohovoru nebol porušený (jednomyselne).

8. Vec Cable a ostatní proti Spojenému království

Čísla sťažností: 24436/94, 24582/94, 24583/94, 24584/94, 24895/94, 25937/94, 25939/94, 25940/94, 25941/94, 26271/95, 26525/95, 27341/95, 27342/95, 27346/95, 27357/95, 27389/95, 27409/95, 27760/95, 27762/95, 27772/95, 28009/95, 28790/95, 30236/96, 30239/96, 30276/96, 30277/96, 30460/96, 30461/96, 30462/96, 31399/96, 31400/96, 31434/96, 31899/96, 32024/96, 32944/96

Dátum rozsudku: 18. februára 1999

Dotknutý článok Dohovoru: čl. 6 ods. 1 (právo na spravodlivé súdne konanie)

Anotácia: nezávislosť a nestrannosť vojenských súdov

Kľúčové slová: nezávislý súd, nestranný súd

I. Skutkový stav

Prípád má pôvod v tridsiatich piatich osobitných sťažnostiach, ktoré podali britskí občania. Dvadsaťštyri z nich slúžilo vo vojenskom letectve a jedenásť ostatných sťažovateľov slúžilo v armáde. Každý zo sťažovateľov bol obvinený z jedného alebo viacerých civiltých trestných činov alebo z vojenských disciplinárnych priestupkov a bol súdený, uznaný vinným a odsúdený vojenským súdom buď podľa zákona o vojenskom letectve z roku 1995, alebo podľa zákona o armáde z roku 1955. Ústrednou bola v systéme podľa uvedených zákonov z roku 1955 úloha „žalujúceho dôstojníka“ – dôstojníka zodpovedného za ustanovenie osôb, ktoré mali participovať na súdnom konaní. Tento bol *inter alia* zodpovedný za zvolanie vojenského súdu a vymenovanie jeho členov a „vyšetrujúceho dôstojníka“ – dôstojníka zastupujúceho obžalobu. Žalujúcemu dôstojníkovi prináležalo konečné rozhodnutie o charaktere a podrobnostiach obvinení, ktoré sa mali vzniesť, a žiadosti o zmiernenie obvinenia nemohlo byť vyhovené bez jeho súhlasu. Pri určitých okolnostiach mohol žalujúci dôstojník rozpustiť vojenský súd buď pred procesom alebo počas jeho konania a nakoľko spravidla vykonával aj funkciu „potvrďujúceho dôstojníka“, ktorý osvedčoval správnosť rozhodnutia, rozhodnutia vojenského súdu nadobudli účinnosť až vtedy, keď ich potvrdil. Tieto rozhodnutia bol žalujúci dôstojník dokonca oprávnený úplne alebo čiastočne nahradiť, vrátiť ich k ďalšiemu prejednávaniu alebo ich vykonateľnosť odložiť.

II. Námietky

Sťažovatelia namietali podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru, že vojenské súdy, ktoré ich súdili, neboli nezávislými a nestrannými súdmi.

III. Právne posúdenie

Súd pripomenul, že už v minulosti judikoval (*Findlay proti Spojenému kráľovstvu*, rozsudok z 25. februára 1997), že vojenský súd zvolaný podľa zákona o armáde z roku 1955 nespĺňal požiadavky nezávislosti a nestrannosti ustanovené článkom 6 ods. 1 Dohovoru najmä vzhľadom na ústrednú úlohu „žalujúceho dôstojníka“ v obžalobe, ktorý bol

úzko prepojený s orgánmi obžaloby, bol hodnotne nadradený členom vojenského súdu a mal právomoc, aj keď pri predpísaných okolnostiach, rozpustiť vojenský súd a odmietnuť potvrdiť jeho rozhodnutie. Súd nevidel žiadny dôvod na to, aby urobil rozdiel medzi týmito prípadmi tridsiatich piatich sťažovateľov a svojím predchádzajúcim rozsudkom.

Výrok rozsudku: Článok 6 ods. 1 Dohovoru bol porušený (jednomyseľne).

IV. Spravodlivé zadost'učinenie

Súd rozhodol, že vynesený rozsudok predstavuje sám o sebe dostatočné zadost'učinenie za prípadnú morálnu ujmu. Prisúdil však sťažovateľom náhradu trov konania.

9. Vec Hood proti Spojenému kráľovstvu

Číslo sťažnosti: 27267/95

Dátum rozsudku: 18. februára 1999

Dotknuté články Dohovoru: čl. 5 ods. 3, ods. 4 a ods. 5 (právo na slobodu a osobnú bezpečnosť) a čl. 6 ods. 1 (právo na spravodlivé súdne konanie)

Anotácia: nezávislosť vojenského dôstojníka rozhodujúceho o väzbe, nezávislosť a nestrannosť vojenského súdu

Kľúčové slová: sudca alebo iná úradná osoba splnomocnená na výkon súdnej právomoci, trestné konanie, procesné záruky súdneho preskúmania, nestranný súd, odškodnenie, nezávislý súd, nestranný súd

I. Skutkový stav

Sťažovateľ, pán David Hood, je britským občanom.

V roku 1995 sťažovateľ a podľa zákona o armáde z roku 1955 súdil a uznal vinným vojenský súd z niektorých obvinení trestnej povahy. Pred procesom na vojenskom súde ho na základe rozhodnutia dôstojníka, veleniu ktorého podliehal, dali do vyšetrovacej väzby. Podľa zákona z roku 1955 (a pravidiel a nariadení, ktoré sa na základe tohto zákona vydali) totiž dôstojník, ktorý predtým velil obžalovanému, rozhodoval o nevyhnutnosti vyšetrovacej väzby obžalovaného. Sťažovateľ v tejto súvislosti podal žiadosť o prepustenie z väzby, ktorá bola vrchným súdom zamietnutá. Ústrednou bola v systéme vojenského súdnictva podľa uvedeného zákona z roku 1955 úloha „žalujúceho dôstojníka“ – dôstojníka zodpovedného za ustanovenie osôb, ktoré mali participovať na súdnom konaní. Tento bol tiež zodpovedný za zvolanie vojenského súdu a vymenovanie jeho členov a „vyšetrujúceho dôstojníka“ – dôstojníka zastupujúceho obžalobu. Žalujúcemu dôstojníkovi prináležalo konečné rozhodnutie o charaktere a podrobnostiach obvinení, ktoré sa mali vzniesť, a žiadosti o zmiernenie obvinenia nemohlo byť vyhovené bez jeho súhlasu. Pri určitých okolnostiach mohol žalujúci dôstojník rozpustiť vojenský súd buď pred procesom alebo počas jeho konania a nakoľko spravidla vykonával aj funkciu „potvrdzujúceho dôstojníka“ – dôstojníka osvedčujúceho správnosť rozhodnutia, rozhodnutia vojenského súdu nadobudli účinnosť až vtedy, keď ich potvrdil. Tieto rozhodnutia bol žalujúci dôstojník dokonca oprávnený úplne alebo čiastočne nahradiť, vrátiť ich k ďalšiemu prejednávaniu alebo ich vykonateľnosť odložiť.

II. Námietky

Sťažovateľ namietal podľa článku 5 ods. 3 a 5 Dohovoru proti vyšetrovacej väzbe pred jeho procesom na vojenskom súde, ktorú nariadil svojim rozhodnutím dôstojník, veleniu ktorého podliehal, a podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru, že vojenský súd nebol nezávislý a nestranný.

III. Právne posúdenie

Pokiaľ ide o vyšetrovaciu väzbu sťažovateľa, Súd pripomenul *inter alia* predchádzajúci rozsudok v prípade Huberová (*Huber proti Švajčiarsku*, rozsudok z 23. októbra 1990), v ktorom rozhodol, že ak je dôstojník, ktorý má zo zákona oprávnenie rozhodovať o vyšetrovacej väzbe obžalovaného, oprávnený vstúpiť do konania neskoršie ako zástupca prokuratúry, potom tohto dôstojníka nemožno pokladať za nezávislého od procesných strán v čase, kedy prijal rozhodnutie o vyšetrovacej väzbe obžalovaného. Súd zistil, že dôstojník, veleniu ktorého predtým sťažovateľ podliehal, bol oprávnený hrať ústrednú úlohu v neskoršej obžalobe proti sťažovateľovi. Preto Súd dospel k záveru, že sťažovateľove pochybnosti o nestrannosti dôstojníka, ktorý predtým sťažovateľovi velil, boli objektívne oprávnené. Bol tiež toho názoru, že zodpovednosť tohto dôstojníka za disciplínu a poriadok pod jeho velením poskytla ďalší dôvod pre pochybnosť o jeho nestrannosti.

Výrok rozsudku: Článok 5 ods. 3 a 5 Dohovoru bol porušený (jednomyseľne).

Z dôvodu porušenia článku 5 ods. 3, ako aj pri zohľadnení toho, že vláda priznala absenciu právneho nároku na odškodnenie za takéto porušenie, Súd konštatoval i porušenie čl. 5 ods. 5 Dohovoru.

Súd ďalej odmietol námietku sťažovateľa, podľa ktorej mu nebola poskytnutá právna pomoc v zmysle článku 5 ods. 4 Dohovoru, a to preto, že sťažovateľ nepožiadaval o právnu pomoc v režime občianskeho práva a okrem toho bol po dobu podstatnej časti vyšetrovacej väzby zastupovaný dvomi zástupcami.

Pokiaľ išlo o vojenský súd sťažovateľa, Súd znovu pripomenul, že vo svojom predchádzajúcom rozsudku (*Findlay proti Spojenému kráľovstvu*, rozsudok z 25. februára 1997) rozhodol, že vojenský súd zvolaný podľa zákona o armáde z roku 1955 nespĺňal požiadavky nezávislosti a nestrannosti ustanovené článkom 6 ods. 1 Dohovoru najmä vzhľadom na ústrednú úlohu „žalujúceho dôstojníka“ v obžalobe, ktorý bol úzko prepojený s orgánmi obžaloby, bol hodnotne nadradený členom vojenského súdu a mal právomoc, aj keď pri predpísaných okolnostiach, rozpustiť vojenský súd a odmietnuť potvrdiť jeho rozhodnutie. Súd nevidel žiadny dôvod na to, aby urobil rozdiel medzi týmto prípadom a svojim predchádzajúcim rozsudkom.

Výrok rozsudku: Článok 6 ods. 1 Dohovoru bol porušený (jednomyseľne).

IV. Spravidlivé zadost'učinenie

Súd byl toho názoru, že vynesený rozsudok predstavuje sám o sebe dostatočné zadost'učinenie za prípadnú morálnu ujmu. Prisúdil však sťažovateľovi náhradu trov konania vo výške 10 500 libier šterlingov.

10. Vec Larkos proti Cypru

Číslo sťažnosti: 29515/95

Dátum rozsudku: 18. februára 1999

Dotknuté články Dohovoru: čl. 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) a čl. 14 (zákaz diskriminácie), čl. 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku)

Anotácia: diskriminačné zaobchádzanie s nájomníkmi štátneho majetku

Kľúčové slová: porovnateľná situácia, diskriminácia, objektívne a rozumné odôvodnenie, morálna ujma, príčinná súvislosť, rešpektovanie obydlija, súdna právomoc, miera voľnej úvahy, proporcionalita

I. Skutkový stav

Sťažovateľ, pán Xenis Larkos, je cyperským občanom. Je štátnym zamestnancom na dôchodku.

Dňa 1. mája 1967 si sťažovateľ zmluvou, ktorá mala povahu bežnej nájomnej zmluvy na prenájom majetku, prenajal od vlády dom. Dňa 3. decembra 1986 vyzvalo sťažovateľa ministerstvo financií, aby opustil majetok do 30. apríla 1987, pretože povolenie, na ktorého základe sťažovateľ obýval prenajatý dom, bolo odvolané. Sťažovateľ tak odmietol urobiť a tvrdil, že bol chráneným nájomníkom v zmysle zákona o kontrole prenájmov z roku 1983. Dňa 5. februára 1992 Okresný súd v Nikózii potvrdil žiadosť vlády a nariadil sťažovateľovi vypratať byt do 30. júna 1992. Súd konštatoval, že zákon o kontrole prenájmov nechránil sťažovateľa, pretože zaväzoval iba súkromných vlastníkov majetku a nie cyperský štát. Osoba prenajímajúca priestory vlastnené štátom nemohla byť teda považovaná za chráneného nájomníka. Dňa 22. mája 1995 Najvyšší súd odmietol sťažovateľovo odvolanie proti rozsudku okresného súdu. Sťažovateľ tvrdil, že bol diskriminovaný v užívaní práv vyplývajúcich zo zákona o kontrole prenájmov, pretože mu neboli priznané oprávnenia, ktoré mali podľa uvedeného zákona nájomcovia bytov vlastnených súkromnými osobami. Najvyšší súd jeho argumentáciu odmietol okrem iného tvrdením, že nie je nevyhnutné poskytnúť ochranu nájomcov voči štátu, pretože štát nie je v rovnakom postavení ako súkromný vlastník a nemá spravovať svoj majetok podľa kritérií, ktorými sa riadi súkromný vlastník. Sťažovateľovi odvtedy stále hrozilo okamžité súdne vypratanie.

II. Námietky

Sťažovateľ namietal, že ako nájomca bytu vlastneného štátom žijúci v oblasti, ktorá bola regulovaná zákonom o kontrole prenájmov z roku 1983, bol nezákonne diskriminovaný v pokojnom užívaní svojho práva na rešpektovanie obydlija. Tvrdil, že ako nájomca majetku štátu nepožíval rovnakej právnej ochrany, ako bola na základe tohto zákona poskytovaná nájomníkom súkromných vlastníkov. Tým podľa sťažovateľa bol porušený článok 14 Dohovoru v spojení s článkom 8 Dohovoru a článkom 1 Protokolu č. 1.

III. Právne posúdenie

Súd poznamenal, že sťažovateľ sa mohol opierať o článok 14 Dohovoru, nakoľko be- rúc do úvahy najmä rozsudok Okresného súdu v Nikózií, ktorý mu nariadil opustiť jeho obydľie, skutočnosti prípadu spadajú do rozsahu článku 8. Pokiaľ ide o skutkovú podsta- tu sťažovateľovho podania, Súd pripomenul, že rozdiel v zaobchádzaní je diskriminačný, ak nemá žiadne objektívne a primerané odôvodnenie, tj. ak nesleduje legitímny cieľ ale- bo neexistuje primeraný vzťah proporcionality medzi prostriedkami, ktoré sa použili, a cieľom, ktorý mal byť dosiahnutý. Okrem toho zmluvné štáty požívajú určitý priestor na voľnú úvahu pri posudzovaní toho, či a v akom rozsahu rozdiely v inak podobných si- tuáciách oprávňujú na rozdielne zaobchádzanie. Na pozadí tejto špecifikácie princípov Súd uvážil, že zmluva výslovne neodkazovala na skutočnosť, že by bol byt sťažovateľ- ovi prenajatý z dôvodu jeho zamestnania alebo že by bol nájom podmienený pokračujúcim zamestnaním pre verejný sektor a že vláda nekonala na základe oprávnenia podľa verej- ného práva, ale na základe oprávnenia podľa súkromného práva, keď podpisovala zmlu- vu o nájme. Nebolo preukázané ani zvýhodnené stanovenie výšky nájomného sadzbou nižšou než akú predstavovalo tržné nájomné. Súd podotkol, že žalovaný štát mal snahu v tomto prípade odôvodniť rozdiel v zaobchádzaní tým, že sa opierať o povinnosti, ktoré ukladá štátnym orgánom Ústava, pokiaľ ide o spravovanie štátneho majetku. Konštatoval však, že v sťažovateľovom prípade neposkytla vláda žiadne presvedčujúce vysvetlenie, ako by sa naplnil všeobecný záujem, keby sťažovateľa vystaňovali. Hoci Súd súhlasil s tým, že význam verejného záujmu mohol ospravedlniť rozdielne zaobchádzanie s oso- bami v podobných situáciách, poznamenal, že vláda neuviedla žiadny prevažujúci záu- jem, ktorý by opodstatnil odňatie ochrany sťažovateľovi, ktorú iným nájomníkom priz- nával zákon o kontrole prenájmov z roku 1983. Pokiaľ ide o tvrdenie vlády, že ju nemožno prirovnávať k súkromnému vlastníkovi, keď nakladá so štátnym majetkom, Súd znovu pripomenul, že keď štátne orgány prenajali dom sťažovateľovi, vystupovali ako strana súkromnoprávnej transakcie. Podotkol tiež, že rozhodnutie nerozšíriť ochranu vy- plývajúcu zo zákona z roku 1983 na nájomníkov štátneho majetku, ktorí žili v regulova- nej oblasti bok po boku s nájomníkmi v domoch, ktoré vlastnili súkromní majitelia, vy- žaduje osobitné odôvodnenie o to viac, že vláda je sama chránená týmto zákonom, keď si prenajíma majetok od súkromných osôb. Na základe týchto dôvodov Súd dospel k záve- ru, že vláda neuviedla žiadne primerané a objektívne odôvodnenie toho, že zaobchádzala so sťažovateľom odlišne.

Výrok rozsudku: Článok 8 Dohovoru bol porušený (jednomyseľne).

Súd bol toho názoru, že nebolo potrebné vykonať osobitné posúdenie sťažovateľov- ho podania podľa článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 1 Protokolu č. 1 (jednomyse- ľne).

IV. Spravidlivé zadost'učinenie

Súd odmietol nároky sťažovateľa na kompenzáciu majetkovej ujmy. Prisúdil mu však 3 000 cyperských libier ako náhradu morálnej ujmy s ohľadom na to, že sťažovateľ bý- val pod hrozbou vystaňovania od roku 1986, čo mohlo viesť k stavom stresu a úzkos- ti. Nariadil tiež štátu zaplatiť sťažovateľovi 5 000 cyperských libier ako kompenzáciu trov konania.

11. Vec *Buscarini a ostatní proti San Marínu*

Číslo sťažnosti: 24645/94

Dátum rozsudku: 18. februára 1999

Dotknutý článok Dohovoru: čl. 9 (sloboda myslenia, svedomia a náboženstva)

Anotácia: povinnosť poslancov parlamentu prisahať na bibliu pod hrozbou straty poslaneckého mandátu

Kľúčové slová: účinný vnútroštátny právny prostriedok nápravy, vyčerpanie vnútroštátnych právnych prostriedkov nápravy, lehota šiestich mesiacov, zneužitie práva podať sťažnosť, sloboda náboženského vyznania, zásah, nevyhnutný v demokratickej spoločnosti

I. Skutkový stav

Sťažovatelia, páni Cristoforo Buscarini, Emilio Della Balda a Dario Manzaroli, sú občanmi San Marína.

Dňa 18. júna 1993 sťažovatelia, ktorí boli zvolení do parlamentu v San Maríne, zložili písomne poslanecký sľub, pričom úmyselne vynechali odkaz na posvätné evanjelium. Zloženie prísahy spolu s uvedeným odkazom vyžadovalo ustanovenie § 55 volebného zákona. Dňa 26. júla 1993 nariadil sťažovateľom parlament, aby znovu zložili prísahu, v tomto prípade na posvätné evanjelium, pod trestom straty ich parlamentných kresiel. Sťažovatelia sa tomuto príkazu podrobili, i keď namietali, že ich právo na slobodu náboženského vyznania a svedomia, ako je zaručené článkom 9 Dohovoru, tým bolo porušené. V októbri 1993 zaviedol zákon č. 115 pre členov parlamentu možnosť voľby medzi tradičnou prísahou odkazujúcou na posvätné evanjelium a prísahou, kde je tradičný text nahradený slovami „na moju česť“. Pôvodná formulácia je stále povinná pre iné kategórie verejných úradov.

II. Námietky

Sťažovatelia namietali, že nariadenie, aby prisahali na posvätné evanjelium pod trestom straty parlamentných kresiel, bolo porušením ich práva na slobodu náboženského vyznania a svedomia, ktoré je zaručené článkom 9 Dohovoru.

III. Právne posúdenie

Súd zopakoval relevantné princípy svojej vlastnej judikatúry (*Kokkinakis proti Grécku*, rozsudok z 25. mája 1993). Argumenty vlády sa sústredili *inter alia* na význam prísahy, ktorú skladali zvolení zástupcovia ľudu, na osobitný charakter San Marína, na historické a národné tradície, ktoré s ohľadom na to, že štát bol založený svätcom, boli spojené s kresťanstvom, a na tvrdenie, že náboženský význam prísahy sa teraz nahradil „potrebou zabezpečenia verejného poriadku vo forme sociálnej súdržnosti a dôvery občanov v ich tradičné inštitúcie“.

Zaoberajúc sa s týmito bodmi Súd podotkol, že bez ohľadu na to, či boli ciele, ktoré uvádzala vláda, legitímne alebo nie, sporné obmedzenie bolo každopádne nezlučiteľné

s článkom 9 Dohovoru. Záležitosť, o ktorej nepovažoval Súd za potrebné rozhodnúť, bola bezpochyby tá, že právne predpisy San Marína vo všeobecnosti zaručovali slobodu svedomia a náboženského vyznania. V tomto prípade sa však požiadavka na sťažovateľov, aby prisahali na posvätné evanjelium, rovnala požiadavke, aby zvolení zástupcovia ľudu prisahali vernosť určitému náboženstvu. Toto je požiadavka, ktorá nie je zlučiteľná s článkom 9 Dohovoru. Ako Komisia správne uviedla vo svojej správe, bolo by nezlučiteľné, aby sa výkon mandátu, ktorého zmyslom je zastupovať rôzne názory spoločnosti v parlamente, podriadil predchádzajúcemu vyhláseniu o oddanosti určitým druhom viery. Obmedzenie, ktoré bolo predmetom sťažnosti, teda nemožno pokladať za „nevyhnutné v demokratickej spoločnosti“. Pokiaľ išlo o argument vlády, že sťažnosť prestala mať akýkoľvek význam, keď sa prijal zákon č. 115/1993, Súd poznamenal, že prisaha, o ktorú ide, bola zložená pred prijatím tejto právnej úpravy.

Výrok rozsudku: Článok 9 Dohovoru bol porušený (jednomyseľne).

IV. Spravodlivé zadost'učinenie

Súd bol toho názoru, že konštatovanie porušenia článku 9 Dohovoru je dostatočným spravodlivým zadost'učinením za morálnu ujmu.

12. Věc Papachelas proti Řecku

Číslo stížnosti: 31423/96

Datum rozsudku: 25. března 1999

Dotčené články Úmluvy: čl. 6 odst. 1 (právo na spravedlivý proces), čl. 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku)

Anotace: nevyvratitelná zákonná domněnka uplatňovaná při vyvlastnění, délka soudního řízení o náhradu za vyvlastnění

Klíčová slova: občanskoprávní řízení, zásah, proporcionalita, zbavení majetku, míra posuzovací volnosti, přiměřená lhůta, lhůta šesti měsíců

I. Skutkový stav

Stěžovateli jsou řečtí občané, pánové Aristomenis Papachelas a Eugène Papachelas.

Dne 9. ledna 1989 řecký stát vyvlastnil více než 150 pozemků, z nichž některé byly ve spoluvlastnictví stěžovatelů, a to za účelem výstavby nové hlavní silnice. Zákon č. 653/1977 stanovil domněnku, že výstavbou nové hlavní silnice jsou vlastníci sousedících pozemků zvýhodněni, a proto se musí podílet na nákladech vyvlastnění. Pozemky, které byly stěžovatelům vyvlastněny, měly výměru 8 402 m². V důsledku uplatnění výše uvedené zákonné domněnky státní orgány shledaly, že stěžovatelé měli z výstavby hlavní silnice hospodářský prospěch, což snížilo výměru půdy, za níž obdrželi stěžovatelé náhradu, o 1 440 m². Náhrada za vyvlastnění pak odpovídala 6 962 m².

Na základě vyhlášky č. 797/1971, o vyvlastnění, která stanoví, že jednotkovou výši náhrady za vyvlastněné pozemky určí soud, zahájil dne 5. června 1991 stát řízení před aténským soudem první instance, jehož předmětem bylo ocenění předběžné jednotkové výše náhrady za m². Tuto jednotkovou výši náhrady tento soud 20. listopadu 1991 ocenil na 52 000 drachem za m². Dne 5. března 1992 se stěžovatelé odvolali. Na jednání v březnu 1993 stěžovatelé tvrdili, že skutečná hodnota pozemků činí 100 000 drachem za m². Opírali se přitom o dva znalecké posudky, které stanovily hodnotu pozemků na 70 000–100 000, resp. 130 000 drachem za m², a dále o oficiální zprávu Asociace soudních znalců, která pozemky ocenila částkou 53 621 drachem za m². V rozsudku z 24. června 1993 aténský odvolací soud ocenil konečnou výši náhrady na 52 000 drachem za m². Stěžovatelé 20. prosince 1993 podali stížnost ke kasačnímu soudu, avšak svá skutková tvrzení předložili teprve 15. června 1994. Kasační soud 20. června 1995 stížnost zamítl. Rozhodnutí „nabylo právní moci“ 28. září 1995 a stěžovatelé obdrželi jeho vyhotovení 9. října 1995. Kasační soud své rozsudky nedoručuje.

II. Námitky

Stěžovatelé uváděli, že v rozporu s článkem 6 odst. 1 Úmluvy nebyla jejich záležitost rozhodnuta v přiměřené lhůtě a že došlo ke dvěma porušením článku 1 Protokolu č. 1,

když jim přiznaná náhrada byla nižší než hodnota vyvlastněných pozemků a když byla uplatněna nevyvratitelná domněnka dle zákona č. 653/1977.

III. Právní posouzení

Soud odmítl předběžnou námitku vlády, že stížnost byla podána opožděně. Odkázal na své rozhodnutí, kdy v případě, že má stěžovatel právo obdržet písemné vyhotovení konečného vnitrostátního rozhodnutí, je cíl a účel článku 35 odst. 1 Úmluvy nejlépe naplněn, pokud se šestiměsíční lhůta počítá od data obdržení písemného rozsudku (*Worm proti Rakousku*, rozsudek ze dne 29. 8. 1997). Pokud vnitrostátní právo nestanoví povinnost doručit, Soud má za to, že jako počátek běhu lhůty je třeba vzít datum, kdy rozhodnutí nabude právní moci, protože teprve tehdy se mohou účastníci řízení seznámit s jeho obsahem.

Pokud šlo o námitku nepřiměřeně dlouho trvajících soudního řízení, Soud shledal, že řízení trvalo čtyři roky a patnáct dnů. Přiměřenost trvání posoudil Soud ve světle zvláštních okolností případu a s přihlédnutím k chování stěžovatele a soudních orgánů. Podle jeho názoru se jednalo o relativně složitou záležitost, a to zejména v důsledku množství pozemků, které byly vyvlastněny. Soud uzavřel, že v daném případě nedošlo k překročení přiměřené lhůty, neboť stát nebyl odpovědný za veškerá prodlení, ke kterým v řízení došlo.

Výrok rozsudku: Článek 6 odst. 1 Úmluvy nebyl porušen (12 hlasů proti 5).

Soud se dále zabýval výší náhrady přiznané vnitrostátními soudy za vyvlastněné pozemky a případným porušením článku 1 Protokolu č. 1 s tím souvisejícím. Shledal, že konečná jednotková náhrada v daném případě činila jen o 1 621 drachem méně než náhrada navržená Asociací soudních znalců. S přihlédnutím k míře uvážení, kterou článek 1 Protokolu č. 1 přiznává státním orgánům, měl Soud za to, že náhrada, kterou stěžovatelé obdrželi, byla ve vztahu k hodnotě vyvlastněných pozemků přiměřená.

Výrok rozsudku: Článek 1 Protokolu č. 1 nebyl porušen (15 hlasů proti 2).

Stěžovatelé též tvrdili, že podmínka stanovená v článku 1 odst. 3 zákona č. 653/1977 bránila tomu, aby obdrželi prostřednictvím soudů náhradu i za zbývajících 1 440 m² vyvlastněných pozemků. Soud zjistil, že v rámci systému, který zde byl uplatněn, se náhrada vždy snižovala o částku rovnající se hodnotě plochy (pruhu) o šíři 15 m, aniž by dotčení vlastníci měli možnost argumentovat, že výstavba silnice jim ve skutečnosti nepřinese žádný, resp. nižší užitek, anebo že jim způsobí škodu. Tento systém, který nebyl příliš pružný a nepřihlízel k rozmanitosti vznikajících situací, neboť ignoroval rozdíly vyplývající zejména z povahy prací a tvaru pozemků, Soud již v minulosti považoval za porušení článku 1 Protokolu č. 1. Soud v daném případě neshledal důvody pro to, aby se odchýlil od vlastní judikatury. Jelikož stěžovatelé nemohli před vnitrostátními soudy uplatnit své právo na náhradu za plnou výměru vyvlastněných pozemků, museli nést nadměrné břemeno, které by mohlo být shledáno legitimním pouze tehdy, pokud by dostali možnost prokázat výši škody a pokud by v případě úspěchu obdrželi příslušnou náhradu. V této fázi není nutné zkoumat, zda stěžovatelé újmu skutečně utrpěli, neboť z jejich sa-

motné právní situace vyplývalo, že požadavek nutné rovnováhy zde nebyl naplněn.

Výrok rozsudku: Článek 1 Protokolu č. 1 byl porušen (jednomyslně).

IV. Spravedlivé zadostiučinění

Soud rozhodl, že otázku spravedlivého zadostiučinění ve vztahu k majetkové újmě nebylo na místě rozhodnout a vyhradil si ji k samostatnému projednání^{*)}. Zároveň přiznal stěžovatelům náhradu za náklady řízení ve výši 2 000 000 drachem.

^{*)} Stěžovatelé a žalovaný stát následně uzavřeli dohodu o přiznání spravedlivého zadostiučinění v hodnotě 74 880 000 drachem. Na základě této dohody se stěžovatelé dne 1. března 2000 vzdali práva na projednání spravedlivého zadostiučinění před Soudem.

13. Věc Iatridis proti Řecku

Číslo stížnosti: 31107/96

Datum rozsudku: 25. března 1999

Dotčené články Úmluvy: čl. 13 (právo na účinné opravné prostředky), čl. 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku)

Anotace: odmítnutí vnitrostátních orgánů podrobit se nařízení soudu o zrušení povinnosti vystěhování a vrácení letního kina stěžovateli

Klíčová slova: účinný právní prostředek nápravy, trvající stav, účinný vnitrostátní právní prostředek nápravy, vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy, zásah, lhůta šesti měsíců, pokojné užívání majetku, majetek, pravomoc Soudu

I. Skutkový stav

Stěžovatelem je řecký občan, pan Georgios Iatridis.

Do roku 1988 provozoval v Athénách letní kino. Vlastnictví pozemku, na kterém kino stálo, bylo od roku 1953 předmětem dědického sporu mezi dědici pana K. N. a státem. Stěžovatel měl v nájmu kino od dědiců pana K. N. na základě smlouvy z roku 1978. V průběhu trvání nájmu stěžovatel kino plně zrekonstruoval. V roce 1988 státní orgány stěžovateli nařídily, aby prostory kina vyklidil s tím, že jej neoprávněně užíval bez vědomí státu. Objekt byl nuceně vystěhován a kino přiděleno městské radě v Ilioupolisu. O rok později athénský soud první instance nařízení o vystěhování zrušil. Příslušné oddělení ministerstva financí, státní právní rada i státní pozemkový úřad shodně uvedly, že ministerstvo financí má vrátit letní kino stěžovateli, ale ministr se odmítl podřídit rozsudku athénskému soudu. Stěžovatel podal v roce 1994 správní žalobu a následně v roce 1996 a 1998 občanskoprávní žaloby v této věci, ale řízení do dnešního dne neskončila. Kino je stále v užívání obce Ilioupolis a nebylo stěžovateli vráceno.

II. Námitky

Stěžovatel namítal, že došlo k porušení článku 13 Úmluvy a článku 1 Dodatkového protokolu č. 1.

III. Právní posouzení

Soud nejprve odmítl předběžné námitky vlády, že stěžovatel nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy a že svou stížnost podal po uplynutí šestiměsíční lhůty stanovené článkem 35 odst. 1 Úmluvy.

V meritu věci Soud na úvod poznamenal, že otázka vlastnictví pozemku, na němž se nachází kino, byla od roku 1953 předmětem sporu mezi pronajímatelem kina a státem a že dosud nebyla vyřešena. Stěžovatel měl zvláštní povolení k provozování pronajatého kina a své aktivity nepřesunul jinam ani poté, co z něj byl vystěhován zastupitelstvem

města Ilioupolisu. Navíc navzdory soudnímu rozhodnutí, kterým bylo nařízení o vystěhování zrušeno, neměl možnost jak kino získat zpět, protože ministr financí odmítl zrušit rozhodnutí o přidělení kina obci. Došlo tedy k zásahu do majetkových práv stěžovatele.

Vystěhování mělo ve vnitrostátním právu zpočátku zákonný podklad. Ten však ztratilo, jakmile soud nařízení zrušil a městská rada v Ilioupolisu se stala neoprávněným uživatelem cizího majetku. Všechny orgány, které ministr financí požádal o stanovisko, mu sdělily, že rada má povinnost vrátit kino stěžovateli, ministr se ale těmito stanovisky neřídil a rozhodnutí o přidělení kina obci nezrušil. Souhlas ministra byl přitom nezbytnou podmínkou k tomu, aby se stěžovatel mohl do prostor kina vrátit.

Podle názoru Soudu byl inkriminovaný zásah zjevně nezákonný, a tedy neslučitelný se stěžovatelovým právem na pokojné užívání majetku.

Výrok rozsudku: Článek 1 Protokolu č. 1 byl porušen (jednomyslně).

Soud dále judikoval, že řecký právní řád nabízel jako prostředek nápravy žádost o zrušení nařízení o vystěhování, který stěžovatel úspěšně použil. Soud však připomněl, že prostředek nápravy vyžadovaný článkem 13 Úmluvy musí být „účinný“ jak v praxi, tak po právní stránce, zejména v tom smyslu, že jeho výkonu nesmí být bezdůvodně bráněno státními orgány. Vzhledem k tomu, že se ministr financí odmítl podrobit rozsudku athénskému soudu, nemohl být zmíněný prostředek pokládán za „účinný“ ve smyslu tohoto ustanovení.

Výrok rozsudku: Článek 13 Úmluvy byl porušen (16 hlasů proti 1).

IV. Spravedlivé zadostiučinění

Soud rozhodl, že otázka aplikace článku 41 Úmluvy nebyla dostatečně připravena k posouzení a její projednání odložil.^{*)}

^{*)} V následném řízení ve věci spravedlivého zadostiučinění přiznal Soud dne 19. října 2000 stěžovateli náhradu majetkové újmy ve výši 21 791 578 řeckých drachem, náhradu morální újmy ve výši 5 000 000 řeckých drachem a 12 825 000 řeckých drachem jako náhradu za náklady řízení.

14. Vec Musiał proti Poľsku

Číslo sťažnosti: 24557/94

Dátum rozsudku: 25. marca 1999

Dotknutý článok Dohovoru: čl. 5 ods. 4 (právo na slobodu a osobnú bezpečnosť)

Anotácia: dĺžka konania týkajúceho sa psychiatrickej väzby

Kľúčové slová: príčinná súvislosť, trovy súdneho konania, rýchlosť súdneho preskúmania

I. Skutkový stav

Sťažovateľ, pán Zbigniew Musiał, je poľským občanom.

V roku 1986 bolo proti nemu začaté trestné stíhanie pre podozrenie zo zabitia jeho ženy. V októbri 1987 bolo trestné stíhanie zastavené z dôvodu nedostatočnej trestnej zodpovednosti páchatel'a, potvrdenej lekársym vyšetrením. Dňa 13. apríla 1988 bol sťažovateľ na základe týchto skutočností umiestnený v psychiatrickej liečebni. Dňa 16. marca 1993 podal sťažovateľov právnik žiadosť na Krajský súd v Katoviciach o prepustenie sťažovateľ'a z psychiatrického ústavu. Sťažovateľ trval na tom, že by ho mali vyšetrit' skôr psychiatri z univerzity v Krakove než špecialisti z ústavu, kde ho zadržovali a kde podľa jeho tvrdenia boli vydávané predpojaté lekárske posudky ohľadne jeho zdravotného stavu. Dňa 26. apríla 1993 súd vyslovil súhlas s jeho žiadosťou a 22. septembra 1993 sa postúpili lekárske záznamy sťažovateľ'a krakovskej univerzite. Od 31. januára do 4. februára 1994 podstúpil sťažovateľ na krakovskej univerzite vyšetrenie. V odbornom posudku z 30. novembra 1994 psychiatri z Krakovskej univerzity potvrdili, že sťažovateľov stav si vyžaduje jeho ďalšie zotrvanie v ústave, pretože dôvody, na základe ktorých sa nariadilo jeho umiestnenie v psychiatrickom ústave, stále existovali.

Dňa 9. januára 1995, berúc do úvahy lekársy odborný posudok z 30. novembra 1995, Krajský súd v Katoviciach rozhodol, že sťažovateľovo pozbavenie slobody má pokračovať. Obdobne rozhodol i v marci a decembri 1996 na základe nových lekársych vyšetrení. V júny 1997 Krajský súd v Katoviciach rozhodol o prepustení sťažovateľ'a na slobodu.

II. Námietky

Sťažovateľ namietal, že súdne konanie, ktoré malo rozhodnúť o oprávnenosti pozbavenia slobody ako duševne chorej osoby a ktoré sa začalo na základe jeho žiadosti zo 16. marca 1993, bolo neprimerane dlhé a že jeho právo na dosiahnutie rýchleho súdneho rozhodnutia týkajúceho sa zákonnosti pozbavenia slobody, ktoré je zaručené článkom 5 ods. 4 Dohovoru, sa týmto porušilo.

III. Právne posúdenie

Súd bol toho názoru, že časové prieťahy v trvaní jedného roka, ôsmych mesiacov a ôsmych dní boli nezlučiteľné s pojmom urýchleného súdneho preskúmania v zmysle článku 5 ods. 4 Dohovoru, pokiaľ neexistovali výnimočné dôvody na ich opodstatnenie. Súd konštatoval, že neexistovali žiadne dôvody v okolnostiach tohto prípadu na to, aby sa odchyľil od obvyklého princípu, že primárna zodpovednosť za prieťahy vyplývajúce zo zabezpečenia odborných posudkov od špecialistov zostáva v konečnom dôsledku na štáte. Ďalej konštatoval, že zložitosť lekárskeho prípadu nemôže zbaviť vnútroštátne orgány ich základných povinností podľa článku 5 ods. 4 Dohovoru, a že sa nepreukázalo, že v tomto prípade existovala príčinná súvislosť medzi zložitou lekárskeou záležitosťou, ktorú mohlo zahrňovať posúdenie sťažovateľovho stavu, a prieťahmi v príprave odborného posudku od špecialistov. Súd ďalej pripomenul, že Krajský súd v Katoviciach bol oprávnený uložiť pokuty špecialistom, ktorí včas nesplnili svoje zákonné povinnosti, avšak v tomto prípade tak neučinil, a to ani napriek dvom urgenciám zo strany sťažovateľa. Súd tiež poznamenal, že pri prijímaní rozsudku z 9. januára 1995 o pokračovaní sťažovateľovho pozbavenia slobody bral Krajský súd v Katoviciach zreteľ na lekárske odborné posudky z 30. novembra 1994, ktorý sa pripravil na základe klinického vyšetrenia sťažovateľa uskutočneného od 31. januára 1994 do 4. februára 1994. Z tohto dôvodu sa toto rozhodnutie zakladalo na lekárskej informácii, ktorá bezpodmienečne neodrážala aktuálny zdravotný stav sťažovateľa. Podľa názoru Súdu takéto prieťahy medzi klinickým vyšetrením a prípravou lekárskeho odborného posudku sú sami o sebe v rozpore s princípom, ktorý spočíva v článku 5 Dohovoru, konkrétne s ochranou jedincov pred svojvoľnosťou, pokiaľ ide o akékoľvek opatrenie, ktoré ich zbavuje slobody. Súd dospel k záveru, že v napadnutom konaní sa nerozhodlo o zákonnosti sťažovateľovho pozbavenia slobody urýchlene tak, ako to vyžaduje článok 5 ods. 4 Dohovoru.

Výrok rozsudku: Článok 5 ods. 4 Dohovoru bol porušený (16 hlasmi k 1).

IV. Spravodlivé zadost'učinenie

Súd priznal sťažovateľovi 15 000 poľských zlotých ako kompenzáciu morálnej ujmy. S ohľadom na skutočnosť, že sťažovateľ neposkytol Súdu detaily ohľadne výdavkov, ktoré mu vznikli v súvislosti s konaním pred súdom, nad rámec výdavkov na právnu pomoc, ktorá mu bola priznaná Radou Európy, nároky sťažovateľa na úhradu trov konania Súd zamietol.

15. Vec Nikolova proti Bulharsku

Číslo sťažnosti: 31195/96

Dátum rozsudku: 25. marca 1999

Dotknuté články Dohovoru: čl. 5 ods. 3 a ods. 4 (právo na slobodu a osobnú bezpečnosť), čl. 13 (právo na účinný prostriedok nápravy)

Anotácia: odmietnutie štátnych orgánov priviesť sťažovateľku pred sudcu alebo iného úradníka oprávneného zákonom vykonávať súdnu právomoc; nedostatok sporového konania o odvolaní proti rozhodnutiu o väzbe a nedostatočný rozsah súdneho prieskumu zákonnosti väzby

Kľúčové slová: sudca alebo iná úradná osoba splnomocnená na výkon súdnej právomoci, procesné záruky súdneho preskúmania, preskúmanie zákonnosti pozbavenia slobody

I. Skutový stav

Sťažovateľka, Ivanka Nikolova, je bulharská občianka.

Sťažovateľka pracovala ako pokladníčka a účtovníčka v spoločnosti, ktorej vlastníkom bol štát. V marci 1995 bolo v súvislosti s auditom uskutočneným v spoločnosti začaté trestné stíhanie proti sťažovateľke pre spreneveru. V októbri 1995 ju zatkli a predviedli pred vyšetrovateľa, ktorý so súhlasom prokurátora rozhodol umiestnení sťažovateľky do vyšetrovacej väzby. V novembri 1995 napadla sťažovateľka rozhodnutie o umiestnení do väzby u generálnej prokuratúry, pričom odvolanie bolo podané na krajskej prokuratúre. Uviedla argumenty, ktoré podľa jej názoru preukazovali, že neexistuje nebezpečenstvo, že ujde, že spácha trestný čin alebo že bude brániť výkonu spravodlivosti, a požiadala tiež o prepustenie na slobodu zo zdravotných dôvodov. Krajský prokurátor i generálna prokuratúra žiadost' sťažovateľky o prepustenie z väzby zamietli vzhľadom na závažnosť trestného činu, kvôli ktorému bola sťažovateľka stíhaná. V októbri sa sťažovateľka odvolala proti väzbe na príslušný súd, v odvolaní okrem výše uvedených dôvodov namietala nedostatok dôkazov pre tvrdenie, že sa trestného činu vôbec dopustila. Po tom, ako dostal súd vyjadrenie prokurátora, preskúmal prípad *in camera*. Odvolanie súd zamietol, poznamenajúc, že sťažovateľka bola obžalovaná zo závažného úmyselného trestného činu a že lekársky dôkaz bol starý.

II. Námietky

Sťažovateľka namietala, že po jej zadržaní ju nepredviedli pred „sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci“ v zmysle článku 5 ods. 3 Dohovoru. Ďalej podľa článku 5 ods. 4 Dohovoru namietala, že súdne konanie týkajúce sa jej odvolania proti zadržaniu sa nekonalo za účasti oboch procesných strán a že rozsah súdneho preskúmania zákonnosti pozbavenia slobody bol obmedzený. Sťažovateľka tiež tvrdila, že článok 13 Dohovoru bol porušený v tom, že nemala žiadny prostriedok nápravy proti porušeniu článku 5 Dohovoru.

III. Právne posúdenie

Súd konštatoval s odkazom na svoj judikát vo veci *Assenov a ostatní proti Bulharsku* zo dňa 28. októbra 1998, že vyšetrovatelia a prokurátori podľa bulharských právnych predpisov nespĺňali kritérium nezávislosti a objektívnej nestrannosti ustanovené v judikátúre Súdu a že z tohto dôvodu ich nemožno považovať za úradné osoby vykonávajúce súdnu právomoc v zmysle článku 5 ods. 3 Dohovoru. Teda došlo k porušeniu sťažovateľkinho práva na predvedenie pred sudcu alebo inú úradnú osobu vykonávajúcu súdnu právomoc.

Výrok rozsudku: Článok 5 ods. 3 Dohovoru bol porušený (jednomyselne).

Súd tiež poznamenal, že Krajský súd v Plovdive pri preskúvaní sťažovateľkinho odvolania proti jej zadržiavaniu vo väzbe iba overil, či bola sťažovateľka obžalovaná zo „závažného úmyselného trestného činu“ v zmysle Trestného zákonníka a či jej zdravotný stav vyžadoval prepustenie, teda nepreskúmal konkrétne skutočnosti týkajúce sa obžaloby proti sťažovateľke a otázku, či existovalo nebezpečenstvo, že ujde, zmarí vyšetrovanie alebo spácha opätovne trestný čin. Súd jednohlasne konštatoval, že tento prístup, ktorý sa zakladá na § 152 ods. 1 a 2 Zákonníka o trestnom konaní a na praxi Najvyššieho súdu, bol v rozpore s požiadavkou článku 5 ods. 4 Dohovoru, že súdne preskúmanie pozbavenia slobody má zahrňovať všetky podmienky, ktoré sú podľa Dohovoru podstatné pre jeho zákonnosť. Súd ďalej konštatoval, že konanie pred krajským súdom nezabezpečilo rovnosť zbraní, pretože sa konalo *in camera* na neverejnom zasadnutí, pretože prokurátor predložil vyjadrenie, s ktorým nebola sťažovateľka oboznámená, a tiež kvôli skutočnosti, že sťažovateľke sa nepovolilo nahliadnuť do súdneho spisu.

Výrok rozsudku: Článok 5 ods. 4 Dohovoru bol porušený (jednomyselne).

K namietanému porušeniu článku 13 Dohovoru Súd rozhodol, že článok 5 ods. 4 Dohovoru bol vo vzťahu k článku 13 *lex specialis* a že z toho logicky vyplýva, že sťažnosť nebolo potrebné preskúmať podľa posledne uvedeného ustanovenia.

Výrok rozsudku: Nie je potrebné preskúmať podľa článku 13 Dohovoru (jednomyselne).

IV. Spravodlivé zadost'učinenie

Súd nenašiel príčinný vzťah medzi porušeniami Dohovoru a majetkovou škodou utrpenu údajne sťažovateľkou. Odmietol tiež jej nároky na odškodnenie morálnej ujmy, pretože zastával názor, že jeho rozsudok je dostatočným spravodlivým zadost'učinením a odmietol špekulovať o tom, či by bola sťažovateľka umiestnená do vyšetrovacej väzby, pokiaľ by Dohovor nebol porušený. Prisúdil nakoniec sťažovateľke 14 miliónov bulharských lev ako kompenzáciu trov konania.

16. Věc Pélissier a Sassi proti Francii

Číslo stížnosti: 25444/94

Datum rozsudku: 25. března 1999

Dotčené články Úmluvy: čl. 6 odst. 1 a odst. 3 (právo na spravedlivý proces)

Anotace: překvalifikování obvinění odvolacím soudem, aniž by obhajoba měla odpovídající možnost se k věci vyjádřit

Klíčová slova: přiměřené možnosti, přiměřená lhůta, trestní řízení, přiměřený čas, podrobné seznámení, seznámení s povahou a důvodem obvinění, příprava obhajoby

I. Skutkový stav

Stěžovateli jsou dva francouzští občané, pan François Pélissier a pan Philippe Sassi.

Jako společníci obchodní společnosti byli obviněni z trestného činu pletich při konkurzním řízení. Trestní soud v Toulonu je v roce 1991 zprostil obžaloby s tím, že nejednali v pozici manažerů společnosti, tedy v pozici speciálního subjektu trestného činu, jak to vyžadoval zákon, a to ani *de jure*, ani *de facto*. Rozsudek potvrdil i odvolací soud v Aix-en-Provence v listopadu 1992, který však zároveň překvalifikoval trestný čin na pomoc a návod k trestnému činu pletich v konkurzním řízení, a odsoudil stěžovatele k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce 18 měsíců a k peněžitě pokutě ve výši 30 000 francouzských franků. Dovolání stěžovatelů, v němž namítali, že odvolací soud porušil zásadu kontradiktornosti řízení a právo na obhajobu, kasační soud v únoru 1994 zamítl.

II. Námitky

Stěžovatelé namítali, že v trestním řízení došlo k porušení práva na spravedlivý proces tím, že byli odsouzeni pro jiný trestný čin, než bylo uvedeno v obžalobě, aniž by mohli k této nové právní kvalifikaci sdělit své stanovisko, a že byla překročena přiměřená lhůta řízení. Dovolávali se článku 6 odst. 1 a 3 písm. a) a b) Úmluvy.

III. Právní posouzení

Soud dospěl k závěru, že nebylo prokázáno, že si stěžovatelé byli vědomi, že odvolací soud může vydat pozměňující rozsudek, neboť předvolání k hlavnímu líčení obsahovalo pouze obvinění z trestného činu pletich v konkurzním řízení a v průběhu řízení nic nenaznačovalo tomu, že by obvinění stěžovatelů z pomoci a návodu k tomuto trestnému činu mohlo být skutečně možné. Taktéž veškeré dokazování se vztahovalo pouze k pletichám v konkurzním řízení. S přihlédnutím k potřebě zvláštní pozornosti, kterou je nutné věnovat sdělení obvinění, a ke klíčové roli, kterou v trestním řízení hrají písemně sdělené podrobnosti o skutku, Soud shledal, že žádný argument vlády jej nepřesvědčil o zajištění souladu s článkem 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy.

Soud dále zkoumal, zda pojem pomoci a návodu ve francouzském právu znamenal, že si stěžovatelé museli být vědomi toho, že by místo rozsudku o trestném činu pletich v konkurzním řízení mohl být vyneseno rozhodnutí o pomoci a návodu k tomuto trestnému činu. Poznamenal, že ustanovení tehdy platného trestního zákoníku výslovně stanovila, že pomoc a návod vyžadují důkaz o splnění řady zvláštních znaků, a to za přísných, kumulativně splněných podmínek. Kromě prvku druhotnosti k hlavnímu pachatelství musel být splněn i prvek faktický, a dále úmysl. Soud tedy nepřijal tvrzení vlády, že pomoc a návod se od hlavního skutku lišil jen stupněm účastenství.

Soudu nepřislušelo posuzovat skutkovou podstatu obhajoby, o niž by se stěžovatelé mohli opírat, kdyby měli možnost vyjádřit se k obvinění. Omezil se na konstatování, že soudy první i druhé instance výslovně vyloučily postavení stěžovatelů jako pachatelů či spolupachatelů. V tomto světle uzavřel, že pomoc a návod nepředstavovaly prvek, jenž by byl vnitřně spojen s původním obviněním, s nímž byli stěžovatelé seznámeni před započítáním řízení. Soud tedy shledal, že odvolací soud měl stěžovatelům dát možnost využít jejich práva na obhajobu, a to praktickým a účinným způsobem a v rozumné době. Neshledal žádný důvod, který by vysvětloval, proč řízení nebylo odročeno nebo proč nebyla stěžovatelům dána možnost písemného vyjádření. Soud naopak mínil, že stěžovatelé neměli žádnou příležitost k přípravě obhajoby k novému obvinění, neboť se o nové kvalifikaci skutku dozvěděli teprve prostřednictvím rozsudku odvolacího soudu, tedy v okamžiku, kdy bylo evidentně již pozdě. Právo stěžovatelů být podrobně informován o povaze a důvodu obvinění a jejich právo na přiměřenou dobu a možnost k přípravě jejich obhajoby bylo porušeno.

Výrok rozsudku: Článek 6 odst. 3 písm. a) a b) Úmluvy byl porušen (jednomyslně).

Ohledně tvrzení stěžovatelů, že trestní řízení proti nim trvalo nepřiměřeně dlouho, Soud poznamenal, že doba, kterou je nutné brát v úvahu pro posouzení požadavku přiměřené lhůty podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, trvala od obvinění stěžovatelů do rozhodnutí kasačního soudu, což činilo v případě pana Péllisiera devět let a pět měsíců a v případě pana Sassi osm let a osm měsíců. Soud podotkl, že délku řízení nelze ospravedlnit složitostí případu nebo jednáním stěžovatelů, naopak dospěl k závěru, že v průběhu řízení došlo k neomluvitelným prodlevám a obdobím nečinnosti ze strany státních orgánů.

Výrok rozsudku: Článek 6 odst. 1 Úmluvy byl ve vztahu k délce řízení porušen (jednomyslně).

IV. Spravedlivé zadostiučinění

Soud nemohl spekulovat o výsledku řízení za situace, kdyby k porušení článku 6 Úmluvy nedošlo, a považoval za přiměřené pohlížet na stěžovatele jako na osoby, které utrpěly ztrátu skutečných příležitostí a které utrpěly morální újmu. Proto přiznal každému ze stěžovatelů 90 000 francouzských franků jako náhradu majetkové a morální újmy. Dále každému ze stěžovatelů přisoudil náhradu nákladů řízení ve výši 70 000 francouzských franků.

17. Věc Chassagnou a další proti Francii

Číslo stížnosti: 25088/94, 28331/95 a 28443/95

Datum rozsudku: 29. dubna 1999

Dotčené články Úmluvy: čl. 9 (svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání), čl. 11 (svoboda shromažďování a sdružování), čl. 14 (zákaz diskriminace), čl. 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku)

Anotace: povinnost vlastníků pozemků vstoupit do mysliveckého sdružení a umožnit lov na svých pozemcích

Klíčová slova: srovnatelná situace, úprava užívání majetku, diskriminace, svoboda shromažďování a sdružování, obecný zájem, zásah, míra posuzovací volnosti, nezbytný v demokracii společností, objektivní a rozumné odůvodnění, pokojné užívání majetku, proporcionalita, ochrana práv a svobod jiných

I. Skutkový stav

Případ se týkal tří stížností podaných deseti francouzskými občany, paní Marie-Jeanne Chassagnou, panem René Petitem, paní Simone Lasgrezas, panem Léonem Dumontem, panem Pierrem a André Gallandovými, panem Edouardem Petitem (nyní zesnulým), panem Michele Petitem, panem Michele Pinonem a paní Josephin Montion.

Všichni stěžovatelé jsou vlastníky pozemků menších než 20 hektarů v departementech Dordogne a Gironde nebo pozemků menších než 60 hektarů v departementu Creuse. Podle zákona z 10. července 1964, nazvaného „Verdeillův zákon“, který předpokládal vytvoření Obecních loveckých sdružení (*Associations communales de chasse agréées* – ACCA) a Meziobecní lovecké sdružení (*Associations intercommunales de chasse agréées* – AICA), jsou vlastníci pozemků o rozloze nižší než určitý práh, liší se podle departementu, povinni stát se členy ACCA, zřízeného v jejich obci a poskytnout mu jako členský základ své pozemky, aby bylo vytvořeno území pro lov v obecním měřítku. Přestože stěžovatelé s lovem nesouhlasili, museli se stát členy místních sdružení ACCA a poskytnout své pozemky sdružení tak, aby v nich mohli lovit i ostatní myslivci žijící v dané obci. Stěžovatelé se nemohli této povinnosti zbavit, ledaže by rozloha jejich pozemků přesahovala stanovenou rozlohu (20 hektarů v departementech Dordogne a Gironde a 60 hektarů v departementu Creuse). To však nebyl případ ani jednoho ze stěžovatelů. Obrátili se proto na vnitrostátní soudy, aby byli ze sdružení ACCA vyloučeni, se svou žádostí však neuspěli.

II. Námitky

Stěžovatelé uváděli, že podle Verdeillova zákona byli navzdory svému etickému nesouhlasu s lovem nuceni „vložit“ své pozemky do ACCA, stali se „z úřední moci“ členy těchto sdružení a nemohli odporovat výkonu tohoto sportu na svých pozemcích. Tím došlo k zásahu do jejich práv na svobodu svědomí a sdružování a práva na pokojné užívání majetku, zaručených články 9 a 11 Úmluvy a článkem 1 Protokolu č. 1. Považují se navíc za oběti diskriminace založené na majetku v rozporu s článkem 14 Úmluvy, protože vlastníci pozemků o rozloze vyšší než určité minimum se mohli vyvázat z povinnosti nuceného vkladu do ACCA.

III. Právní posouzení

Účastníci řízení se shodli na tom, že nucený vklad pozemků do ACCA je třeba posuzovat ve světle druhého odstavce článku 1 Protokolu č. 1, který státním ponechává právo přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem. Rozcházel se však v tom, zda skutečně došlo k „zasahování“ do práva stěžovatelů na užívání majetku. Soud poznamenal, že ačkoli stěžovatelé nebyli zbaveni práva svůj majetek užívat, pronajímat nebo prodat, nucený vklad jejich loveckého práva na jejich pozemcích do ACCA jim bránil, aby tohoto práva, přímo spojeného s vlastnickým právem, užívali podle svých představ. Toto omezení volného nakládání s užívacím právem bylo zasahováním do vlastnických práv stěžovatelů.

Podle ustálené judikatury Soudu musí být druhý odstavec článku 1 Protokolu č. 1 čten ve světle první věty tohoto článku. Opatření, kterým dochází k zásahu do chráněného práva, proto musí respektovat „spravedlivou rovnováhu“ mezi imperativy obecného zájmu a ochrany základních práv jednotlivce. Musí existovat rozumný poměr mezi použitými prostředky a sledovaným cílem. Při kontrole respektování tohoto požadavku Soud přiznává státním velký prostor jak k posouzení volby prováděcích podmínek, tak i ke zvážení, zda jsou jejich důsledky ospravedlněné – ve veřejném zájmu – snahou dosáhnout účelu příslušného zákona.

Soud se domníval, že cílem, který dle Verdeillova zákona sledovala ACCA a kterého mělo být prostřednictvím zásahu do práv stěžovatelů dosaženo, byl obecný zájem na regulaci lovu a hospodárném zacházení se stavu zvěře. K otázce přiměřenosti zásahu Soud podotkl, že stěžovatelé se skutečně nemohli nijak zbavit své zákonné povinnosti vložit pozemky do ACCA. Zejména oplocení podle zemědělského zákona muselo být souvislé, trvalé a takové, aby zcela zabránilo průchodu zvěře a člověka. Od stěžovatelů nebylo možno požadovat, aby vynaložili vysoké náklady, a tím unikli povinnosti vložit pozemky do ACCA. Takový požadavek byl nerozumný tím spíše, že oplocení by ztěžovalo užívání příslušných pozemků k zemědělským účelům. Pokud šlo o možnost požádat o zahrnutí pozemků do chráněné oblasti nebo přírodní rezervace, Soud uvedl, že ani prefekt, ani ministr nebyli povinni takovým žádostem vyhovět. Z ustanovení o přírodních rezervacích také vyplývá, že stěžovatelé nesplňovali specifické podmínky pro získání takového statusu. Pokud šlo o zákonnou protihodnotu zmíněnou vládou, ta podle názoru Soudu nemohla být považována za spravedlivé odškodnění ztráty užívacího práva. V duchu Verdeillova zákona bylo sice zbavení výlučného práva vlastníka na lov kompenzováno možností lovit na celém území spadajícím do působnosti ACCA, výhoda se však plně projeví jen tehdy, jsou-li všichni dotyční vlastníci lovci nebo s lovem souhlasí. Zákon z roku 1964 nepředpokládal žádnou kompenzaci ve prospěch vlastníků, kteří s lovem nesouhlasili, a nepřáli si tak získat žádnou výhodu nebo užitek z loveckého práva, které odmítali vykonávat. Jelikož všichni stěžovatelé vlastnili pozemky o rozloze menší než stanovené minimum, nemohli nucenému vkladu do ACCA uniknout. Soud dále poznamenal, že po přijetí Verdeillova zákona – který hned od počátku vyjímá ze své působnosti departmety Dolní Rýn, Horní Rýn a Moselle – bylo pouze 29 z 93 dotčených departmētů podrobeno režimu povinného vytváření ACCA, že režim fakultativních ACCA je aplikován pouze na 851 obcí a že zákon se vztahuje pouze na malé pozemky o rozloze méně než 20 ha.

Soud dospěl k závěru, že nehledě na legitimní cíle sledované zákonem z roku 1964 měl systém nuceného vkladu za následek, že stěžovatelé se dostali do situace, která nerespektovala spravedlivou rovnováhu mezi ochranou vlastnických práv a požadavky veřejného zájmu.

Výrok rozsudku: Článek 1 Protokolu č. 1 byl porušen (12 hlasů proti 5).

K tvrzení stěžovatelů, že ustanovení Verdeillova zákona je vystavovalo diskriminacím, jedné založené na majetku a druhé na smýšlení a způsobu života, Soud uvedl, že v projednávaném případě diskriminační zacházení kritizované stěžovateli spočívalo v rozdílném zacházení s těmi, kdo vlastnili více než 20 hektarů, a mohli tak nesouhlasit s nuceným vkladem do ACCA, a s těmi, kdo vlastnili menší pozemky.

Soud připomněl, že odlišnost v zacházení je diskriminační, jestliže „postrádá objektivní a rozumné ospravedlnění“, tj. jestliže nesleduje „legitimní cíl“ nebo neexistuje „rozumný poměr“ mezi použitými prostředky a sledovaným cílem. Smluvní státy mají určitý prostor k posouzení, zda a v jaké míře rozdíly mezi jinak analogickými situacemi ospravedlňují odlišnosti v zacházení. Soud konstatuje, že Francie se snažila ospravedlnit odlišné zacházení mezi malými a velkými vlastníky poukazem na nutnost zajistit sloučení malých pozemků pro hospodárnější správu stavu zvěře. Připustil, že opatření mající za následek odlišné zacházení s osobami ve srovnatelných situacích může nalézt ospravedlnění v důvodech veřejného zájmu, avšak v projednávaném případě vláda nevysvětlila, jak mohlo být všeobecnému zájmu poslouženo povinností vkladu loveckého práva uloženou pouze malým vlastníkům. Navíc v departmentech, v nichž bylo zřízení ACCA fakultativní, jako v Dordogne, kde existovalo pouze 53 ACCA při celkovém počtu 555 obcí, aplikace Verdeillova zákona vedla k situacím, kdy jsou někteří malí vlastníci nuceni vložit svůj pozemek do ACCA, zatímco v sousední obci se stejným charakterem topografie a fauny, ale nepostížené Verdeillovým zákonem, mohli vlastníci pozemků, malí i velcí, nakládat se svým majetkem volně. Soud uzavřel, že v míře, v jaké mělo odlišné zacházení s velkými a malými vlastníky za následek, zakládalo diskriminaci zakázanou článkem 14 Úmluvy.

Výrok rozsudku: Článek 14 Úmluvy ve spojení s článkem 1 Protokolu č. 1 byl porušen (14 hlasů proti 3).

Stěžovatelé se dále domnívali, že bylo porušeno jejich právo na svobodu sdružování tím, že podle Verdeillova zákona se automaticky stali proti své vůli členy ACCA, z nichž neměli možnost vystoupit.

Soud připomněl, že pojem „sdružení“ má autonomní dosah, neboť kvalifikace ve vnitrostátním právu má pouze relativní hodnotu a představuje pouhý výchozí bod. Připustil, že ACCA byla zřízena z vůle zákonodárce. Byla však zároveň složena z lovců nebo vlastníků či držitelů práva lovu, tedy soukromých osob, přejících si, *a priori*, sloučit své pozemky pro provozování lovu. Stejně tak dohled nad chodem těchto sdružení, vykonávaný prefektem, nepostačoval k tvrzení o jejich integraci do státních struktur. Soud uzavřel, že ACCA byla „sdruženími“ ve smyslu článku 11 Úmluvy. Připustil, že stát může nést zodpovědnost za organizaci a úpravu provozování volnočasové aktivity, zejména pokud jde o povinnost chránit bezpečnost a majetek osob. Domníval se proto, že inkriminovaná legislativa sledovala legitimní cíl ve smyslu druhého odstavce článku 11, kterým byla „ochrana práv a svo-

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.